

Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2003

Ulf Guttormsson

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Rapport nr 80

Stockholm, 2004

Förord

I motsats till vissa andra länder har vi i Sverige inte haft någon kontinuerlig redovisning av priserna på narkotika. Ett skäl till detta är att vi saknat data som med någon större grad av säkerhet bedömts vara jämförbara över tid.

Sådan information har emellertid samlats in under flera år i CANs rapporteringssystem om droger och sedan systemet utvecklades under 2000 för att bland annat inkludera representanter från landets samtliga länsnarkotikarotlar har det nu bedömts finnas tillräckligt tillförlitliga och jämförbara data för att möjliggöra en första samlad rapport om förändringarna av narkotikapriserna på gatunivå i Sverige.

Rapporten hade naturligtvis inte kunnat skrivas utan den information som vi två gånger om året får in från ca 200 informatörer runt om i landet. Ett varmt tack för detta kontinuerliga bidrag till att följa narkotikautvecklingen i landet.

Ett varmt tack också till Ola Arvidsson, Leif Lenke och Daniel Svensson för de konstruktiva synpunkter som lämnats på ett preliminärt manus.

Rapporten har inte diskuterats av CANs styrelse varför författaren själv svarar för tolkningar och slutsatser.

Stockholm i april 2004

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Björn Hibell
Direktör

Innehåll

Diagramförteckning	7
Tabellförteckning	8
Sammanfattning och diskussion	11
Inledning och bakgrund.....	14
Rapportens syfte och upplägg	15
CRD – metodologiska frågor	17
Prisutvecklingen: resultat	19
Priserna 2003	19
Utvecklingen 1988–2003.....	25
Prisutvecklingen: validering och orsaker	33
Hur ser den internationella utvecklingen ut?	33
Vad säger prisnedgångarna om utvecklingen av narkotikamarknaden?	36
Hur ser efterfrågeutvecklingen ut?	40
Pris- och utbudsutvecklingen: tolkning och konsekvenser.....	43
Referenser	48
Tabellbilaga.....	50

Diagram

1. Haschpriser justerade efter konsumentprisindex 2003. Medel- och medianvärden i kronor per gram. 1988–2003.....	26
2. Haschpriser i storstadslänen justerade efter konsumentprisindex 2003. Medianvärden i kronor per gram. 1988–2003.....	27
3. Marijuanapriser justerade efter konsumentprisindex 2003. Medel- och medianvärden i kronor per gram. 1988–2003.....	27
4. Amfetaminpriser justerade efter konsumentprisindex 2003. Medel- och medianvärden i kronor per gram. 1988–2003.....	28
5. Amfetaminpriser i storstadslänen justerade efter konsumentprisindex 2003. Medianvärden i kronor per gram. 1988–2003.....	29
6. Kokainpriser justerade efter konsumentprisindex 2003. Medel- och medianvärden i kronor per gram. 1988–2003.....	30
7. Heroinpriser (vitt och brunt) justerade efter konsumentprisindex 2003. Medianvärden i kronor per gram. 1988–2003. (1988–1990 efterfrågades ”heroin” och 1993–1997 ”vanligt heroin” respektive ”rökheroin”).....	32
8. Indexerad heroinprisutveckling i Västeuropa och Sverige. 1988–2003. Index = 100 1988.....	34
9. Indexerad kokainprisutveckling i Västeuropa och Sverige. 1988–2003. Index = 100 1988.....	35
10. Cannabisbeslag i vikt och antal respektive haschpriser i Sverige. 1988–2003. Index 1988 = 100.....	38
11. Amfetaminbeslag i vikt och antal respektive amfetaminpriser. 1988–2003. Index 1988 = 100.....	38
12. Antal kokainbeslag respektive kokainpriser. 1988–2003. Index 1988 = 100.....	39
13. Heroinbeslag i vikt och antal respektive priset för brunt heroin. 1988–2003. Index 1988 = 100.....	40
14. Andelen mönstrande samt andelen elever i årskurs 9 som prövat narkotika någon gång respektive använt narkotika senaste 30 dagarna. 1988–2003.....	41
15. Andelen mönstrande och elever i årskurs 9 som erbjudits eller haft möjlighet att pröva narkotika. 1988–2003.....	44

Tabeller

A.	Genomsnittspriser för olika narkotikasorter i Sverige. 2003.	20
B.	Genomsnittspriser för olika narkotikasorter i storstadslän resp. övriga län. 2001–2003.	21
C.	Genomsnittspriser för olika narkotikasorter för län i Sydsverige, Mellansverige och Norra Sverige. 2001–2003.	22
D.	Genomsnittspriser för olika narkotikasorter i Skåne, Västra Götaland och Stockholms län. 2003.	24
1.	Haschprisutvecklingen i ursprungligen inrapporterade priser, KPI-justerade priser samt antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för hasch. 1988–2003.	50
2.	Haschprisutvecklingen i KPI-justerade medianpriser samt antalet svar i storstadslänen. 1988–2003.	51
3.	Marijuanaprisutvecklingen i ursprungligen inrapporterade priser, KPI-justerade priser samt antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för marijuana. 1988–2003.	51
4.	Amfetaminprisutvecklingen i ursprungligen inrapporterade priser, KPI-justerade priser samt antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för amfetamin. 1988–2003.	52
5.	Amfetaminprisutvecklingen i KPI-justerade medianpriser samt antalet svar i storstadslänen. 1988–2003.	52
6.	Kokainprisutvecklingen i ursprungligen inrapporterade priser, KPI-justerade priser samt antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för kokain. 1988–2003.	53
7.	Prisutvecklingen för brunt heroin i ursprungligen inrapporterade priser, KPI-justerade priser samt antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för brunt heroin. 1993–2003.	53
8.	Prisutvecklingen för vitt heroin i ursprungligen inrapporterade priser, KPI-justerade priser samt antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för vitt heroin. 1988–2003.	54
9.	Gatuprisutvecklingen (grampriser) för brunt heroin i Sverige (medianvärden) för heroin i Västeuropa samt för kokain, KPI-justerade värden. Index 1988 = 100. 1988–2003.	54

10. Cannabisbeslag av tull och polis i kilo samt mängderna i rullande treårsmedelvärden, antalet cannabisbeslag, haschmedianpriser samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 1988–2003	55
11. Amfetaminbeslag av tull och polis i kilo samt mängderna i rullande treårsmedelvärden, antalet amfetaminbeslag, amfetamin-medianpriser samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 1988–2003	55
12. Kokainbeslag av tull och polis i kilo samt mängderna i rullande treårsmedelvärden, antalet kokainbeslag, kokainmedianpriser samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 1988–2003	56
13. Heroinbeslag av tull och polis i kilo samt mängderna i rullande treårsmedelvärden, antalet heroinbeslag, heroinmedianpriser samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 1988–2003	56
14. Andelen mönstrande och elever i årskurs 9 som erbjudits narkotika, provat narkotika samt använt narkotika senaste 30 dagarna. 1988–2003	57

Sammanfattning och diskussion

Enligt den Nationella narkotikahandlingsplanen (2002) har den svenska narkotikapolitiken som syften att färre ska börja använda narkotika, att fler ska upphöra med sitt användande (d v s efterfrågeminskande åtgärder) samt att minska tillgången på narkotika (utbudsminskande åtgärder). Ofta fokuseras analyser av utvecklingen på de två efterfrågemålen medan denna rapport snarast uppehåller sig vid utbudsmålet.

Det är emellertid inte bara analyser och forskning som kommit att fokusera på de båda förstnämnda narkotikapolitiska målen. De efterfrågeminskande åtgärderna har kommit att dominera den svenska narkotikapolitiken i stort, vilket bland annat gäller inte minst kontrollmyndigheternas verksamhet. Till exempel så är det fler polismyndigheter som prioriterar arbete mot nyrekryteringen till narkotikamissbruk framför insatser som är avsedda att minska tillgången på narkotika (BRÅ 2003). Det har dock inte alltid varit på det viset. När det moderna narkotikaproblemet växte fram i mitten på 1960-talet var narkotikakontrollen i första hand inriktad mot att hindra narkotikan från att komma in i landet. Med tiden har detta mål kommit att förskjutas allt mer mot efterfrågedämpande åtgärder (Kassman 1998, Jensen 1998).

Att använda uppgifter om prisutvecklingen, i kombination med uppgifter om beslagsutvecklingen och preparatens renhet, är en metod som ofta används internationellt för att bedöma utbudsutvecklingen för narkotika (UNODCCP 2000).

I föreliggande rapport görs en genomgång av de uppgifter om svenska narkotikapriser som samlats in via CANs regionala rapporteringssystem om droger, alltsedan slutet av 1980-talet. Någon sådan sammanställning av narkotikaprisutvecklingen har inte tidigare gjorts i Sverige.

Rapportörerna, som i denna rapport begränsats till enbart anställda inom polisväsendet, lämnar uppgifter om den lokala/regionala narkotikasituationen två gånger per år. Sedan år 2000 bearbetas dels uppgifter av mer lokal prägel från poliser i större städer och dels den rikstäckande information som lämnas av de 21 länspolismyndigheterna. Samma år utökades inte bara antalet rapportörer och den geografiska täckningen utan också antalet omfrågade narkotikasorter.

För hasch, amfetamin, kokain, och i relativt hög utsträckning även för heroin, kan prisutvecklingen från 1988 och framåt följas. Eftersom det handlar om en

tidsrymd om 15 år har inflation och allmän pris- och köpkraftsutveckling betydelse för tolkningen av i synnerhet de äldre prisuppgifterna. För att kompensera för denna faktor har de inrapporterade priserna justerats efter SCBs konsumentprisindex och räknats om till 2003 års penningvärde. Priserna avser ”gatupriser”, med andra ord priset vid överlåtelse av små mängder i detaljistled. Dessa har sedan omräknats till grampriser om så behövs.

Det kan konstateras att priserna för de ovan nämnda narkotikasorterna sjunkit relativt kraftigt under den senaste femtonårsperioden. Hasch- och kokainpriserna har sjunkit med runt 40–50% sedan 1980-talets slut. År 2003 rapporterades ett gram hasch kosta runt 80 kronor och ett gram kokain cirka 800 kronor.

För amfetamin och brunt heroin (den vanligaste heroinformen) har priserna under samma period fallit med bortåt 60%. Ett gram amfetamin uppgavs kosta cirka 250 kronor 2003 och ett gram brunt heroin cirka 1 100 kronor.

Trots att såväl frågor som rapportörsbas förändrats under åren bedöms tidsserierna spegla prisutvecklingen relativt väl. Detta inte minst som de svenska trenderna visar sig följa de som gäller för Västeuropa i stort, så långt det varit möjligt att kontrollera detta. Utveckling och aktuellt prisläge för heroin och kokain i Västeuropa pekar dessutom på att det tycks finnas utrymme för ytterligare prissänkningar på den svenska marknaden för dessa droger.

Den mera långsiktiga utvecklingen i Sverige för övriga inrapporterade narkotikasorter (ecstasy, kat, LSD och GHB) kan inte redovisas, då prisuppgifter för dessa preparat systematiskt började insamlas först år 2000.

Det framgår att narkotika i regel är något billigare i storstadslän än i övriga län. Skillnaderna blir lite större sett till en nord-sydlig axel. Allra lägst är priserna generellt i de sydligaste länen, i synnerhet i Skåne, medan priserna ofta är något högre i mellansvenska län och allra högst i nordligare belägna län. Detta är inte särskilt uppseendeväckande utan förefaller rimligt med hänsyn till smugglingsvägar och befolkningstäthet; konsumenterna behöver vara tillräckligt många för att mer fungerande marknader ska uppstå.

Under perioden 1988–2003 har det, samtidigt som priserna sjunkit, skett en ökning av tullens och polisens beslag av de aktuella narkotikasorterna. Beslagsökningarna är mer eller mindre kraftiga och gäller såväl antal som mängder.

Att priserna halveras samtidigt som beslagen dubblas eller flerdubblas pekar på att en utbudsökning har skett. I synnerhet som denna utveckling inträffat samtidigt som konsumtionen också har ökat – såväl experimentellt som tungt missbruk uppvisar tydliga uppgångar under perioden (Brå 2003, CAN 2003). De sänkta priserna är alltså inte en reaktion från marknaden för att upprätthålla ett vikande intresse hos konsumenterna.

Det är inte okomplicerat att avgöra hur tillgänglighetsökningarna påverkar konsumtionen. Det är inte heller avsikten att med denna rapport försöka väga betydelsen av utbudet och efterfrågan mot varandra eller utreda återkopplingarna mellan dessa två storheter. Prisminskningarna i sig kan säkert ha flera olika tänkbara, och ibland motsägelsefulla, konsekvenser för konsumtionen i stort liksom för olika konsumentgrupper, men torde ha allra störst betydelse för användningen bland storkonsumenterna, det vill säga de tunga missbrukarna.

I rapporten uppskattas antalet tunga missbrukare ha ökat med runt 50% under samma period som priserna halverats. Den sammantagna effekten av detta för missbrukarnas narkotikautgifter kan vara att den samlade summan som spenderas på narkotika idag är ungefär lika stor eller rent av lägre jämfört med för 15 år sedan, förutsatt att konsumtionsmängden för genomsnittsnarkomanen inte genomgått någon större förändring.

Avslutningsvis kan det konstateras att det idag finns ett väl fungerande system för inhämtning av prisuppgifter rörande narkotika. I kombination med beslagsuppgifter kan prisinformationen utgöra en användbar indikator för att följa narkotikatillgången, vilket i sin tur är viktig information i sig men också ett av de instrument som kan användas vid utvärderingen av myndigheternas kontrollinsatser på narkotikaområdet.

Inledning och bakgrund

Varför är det av intresse att följa narkotikaprisutvecklingen? Det går att ange flera skäl för detta. Prisuppgifterna kan berätta en del om drogmarknadens utseende och om förändringar i narkotikans tillgänglighet – varierar förekomst och priser över olika regioner, och inte minst, varierar detta över tid?

Det sistnämnda torde, i kombination med andra källor, vara en viktig uppgift om man vill försöka följa utvecklingen av narkotikautbudet. Detta kan i sin tur vara en viktig faktor om man vill utvärdera effekterna av myndigheternas kontrollinsatser. I en strategisk rapport om effektiviseringen av polisens och tullens arbete mot narkotika påtalas exempelvis bristen på mått för att mäta effektiviteten av olika insatser (Rikskriminalpolisen och Tullverket 2002).

Prisuppgifterna kan även ha ett värde i sig, de berättar vilka utgifter en missbrukare av ett visst preparat kan ha för detta, och vidare om inkomstbehoven som följer därav. Sådana uppgifter kan med viss försiktighet aggregeras och ge information om missbrukarnas totala utgifter för narkotika.

Även om det är bekant att priserna varierar för olika sorters narkotika liksom de varierar mellan regioner och över tid så finns det idag ingen svensk systematisk redovisning som på ett mera regelbundet sätt redovisar och följer detta. Rikspolisstyrelsen publicerar vissa uppgifter i de årsrapporter som började utges i mitten av 1990-talet, men normalt bara för det aktuella året (se t ex Rikskriminalpolisen och Tullverket 2003).

Det alternativ som står till buds för att beskriva svenska pristrender mera långsiktigt är CANs rapporteringssystem om droger. I föreliggande rapport används denna källa för att beskriva utvecklingen från 1988 och framåt.

CAN vill i samband med utgivandet av denna rapport passa på att uttrycka sin tacksamhet till alla de uppgiftslämnare i rapporteringssystemet som genom åren tagit sig tid med att besvara frågeformuläret och därigenom bidragit med värdefull information.

Rapportens syfte och upplägg

Det kan inledningsvis fastslås att åtminstone vissa narkotikasorter är tämligen dyra, åtminstone i sista försäljningsledet; gatupriset för ett gram heroin är i grova drag tio gånger så högt som för ett gram guld. Samtidigt kan det konstateras att detta värde uppstår under de många transaktioner som föregår gatuförsäljningen. Caulkins och Reuter (1998) anger att i USA utgör runt 1% av gatupriset för kokain respektive heroin kostnaden för själva råvaran i producentlandet på grossistnivå. Resten är alltså pålagor som görs i olika led under förädlingen, smugglingen, distributionen och försäljningen.

Syftet med denna rapport är att presentera en genomgång av de svenska prisuppgifter som genom åren samlats in via CANs rapporteringssystem om droger (CRD). Inom ramen för detta ingår självfallet en kort beskrivning av CRD och dessutom beskrivs och diskuteras vissa metodologiska implikationer.

Resultatredovisningarna inleder med att gå igenom prisbilderna för ett stort antal narkotiska preparat, och detta följs av regionala redovisningar. Tyngdpunkten i rapporten ligger dock på att beskriva den mera långsiktiga utvecklingen, från 1988 och framåt, för de fyra narkotikasorter som följts regelbundet alltsedan dess.

Ytterligare ett syfte är att belysa i vilken mån prisutvecklingen kan berätta något om tillgänglighetsutvecklingen. Pristrenderna jämförs med trender för narkotikabeslag och förändringar i narkotikakonsumtionen för att försöka utvärdera om prisutvecklingen i någon mån speglar tillgänglighetsutvecklingen.

Framställningen avslutas med några enklare uppskattningar om vad de uppmätta prisförändringarna eventuellt har haft för praktiska konsekvenser avseende variationer i konsumtion och utgifter för olika grupper av narkotikaanvändare.

I den löpande texten presenteras tabellerna med bokstavs-beteckningar, övriga tabeller återfinns i tabellbilagan.

I tabellerna kan följande beteckningar förekomma:

- 0 betyder ingen frekvens när det rör sig om antal och mindre än 0,5% när det rör sig om procentvärden.
- betyder att ingen angett detta svar, det vill säga frekvensen är 0.

- .. betyder att uppgiften existerar men ansetts för osäker att återge.
- betyder att ingen uppgift finns att tillgå, till exempel för att frågan inte är ställd detta år eller för att frågan haft en helt annan formulering.

CRD – metodologiska frågor

CANs rapporteringssystem om droger (CRD) startades 1985 i syfte att ge en snabbare uppfattning om förändringar i missbrukssituationen än vad officiell statistik kunde ge, samtidigt som det också skulle generera information av mer lokal karaktär (Andersson et al 1987).

I systemet ingår uppgiftslämnare från olika yrkeskategorier med god inblick i den lokala drogsituationen. I ett antal utvalda kommuner har sådana representanter utsetts att två gånger om året besvara frågor om den lokala drogsituationen. I frågeformuläret, som huvudsakligen har fasta svarsalternativ, efterfrågas bland annat gatupriserna för ett antal narkotiska preparat. Från och med hösten 1988 finns bearbetningsbara data tillgängliga från rapporteringarna.

Det är ofrånkomligt att omdaningar i form av tekniska förbättringar och anpassningar efter verkligheten måste göras i undersökningar som löper under längre tidsperioder. Så har även varit fallet med CRD. År 2000 kom systemet att reformeras mer än vid något tidigare tillfälle, bland annat för att bättre svara mot EUs behov av uppgifter om olika narkotiska preparat och i synnerhet nyupptäckta sådana. Förändringarna av systemet gällde sammansättningen av rapporterande yrkesgrupper, urvalet av geografiska regioner men också själva frågeformuläret. Dessa förändringar har beskrivits av Byqvist (2000).

Den yrkesgrupp som genom åren besvarat frågorna om narkotikapriserna i tillräcklig omfattning och med god kvalitet är polisen, varför endast polisens uppgifter används i denna framställning. Övriga yrkesgrupper har dålig kännedom om gatupriser på narkotika och anger sällan sådana siffror och i de fall det sker kan dessa fluktuera ganska kraftigt. Att rapportörsbasen utökades 2000 innebär bland annat att samtliga 21 länspolismyndigheter ingår i systemet sedan höstrapporteringen detta år. Sedan dess är det utifrån denna rapportörsgrupps svar som de nationella genomsnittspriserna beräknas.

Förbättringen av den nationella representativiteten skulle emellertid kunna medföra att en viss jämförelseproblematik uppstår i förhållande till åren 1988–1999 eftersom endast 20 icke riksrepresentativa kommuner deltog i rapporteringen dessa år. Denna problematik kan dock, med utgångspunkt från resultaten, redan nu sägas vara betydelselös för trenderna. Övergången ger inte upphov till synbara ryck eller nivåförändringar i priserna. Dessutom följer utvecklingen i storstadsområdena, där rapportörsbasförändringarna varit mycket små, ungefär samma trender som rikspriserna.

Mellan 1988 och 2003 finns det prisuppgifter för fyra narkotiska preparat; hasch – och i viss mån också marijuana – amfetamin, kokain samt heroin (även om det funnits vissa problem förknippade med att hålla isär vitt respektive brunt heroin). Från 2000 och framåt insamlas prisuppgifter även om ecstasy, kat, LSD och GHB.

Uppgiftslämnarna ombeds ange ”gatupris” utifrån den normala överlåtelsemängden, omräknat i kronor per gram när så är relevant. Eftersom mängdrabatter förekommer så innebär detta exempelvis att priset för ett helt gram heroin är lägre än vad som anges här, eftersom normalmängden vid överlåtelse i gatuled normalt understiger ett gram (t ex ”kabbar” om 0,2 gram, ”hattar” om 0,25 gram eller ”bollar” om 0,5 gram). Omvänt skulle ett gatugrampris för hasch kunna vara högre än vad som framkommer här, i och med att hasch inte sällan säljs i ”femmor”, alltså i mängder om fem gram åt gången.

Eftersom uppgifterna spänner över en tidsrymd om 16 år får förändringar av penningvärdet betydelse när man jämför de absoluta priserna. För att komma till rätta med detta presenteras realprisjusterade värden, enligt SCBs konsumentprisindex (KPI). Detta index följer hur konsumentpriserna utvecklas över tid, och enkelt uttryckt kan det svara på hur mycket en hundralapp gav i köpkraft för exempelvis 10 år sedan jämfört med i dag. I tabellerna presenteras både ursprungliga och KPI-justerade värden.

Både medel- och medianvärden redovisas. I de fall de skiljer sig åt ligger medelvärdet ofta högre, vilket indikerar att om större avvikelser förekommer så ligger dessa i regel i övre delen av prisintervallet. Medianvärdet torde ge den bästa bilden, och är också mindre känsligt för extremvärden.

Att använda nationella genomsnittspriser är inte helt givet, i och med att ett genomsnitt för de 21 länen inte ger den ”sanna” bilden av den genomsnittliga transaktionskostnaden för respektive preparat. Detta eftersom de flesta konsumenter/köpare bor i storstadsområden och i södra delen av Sverige, regioner där narkotika rapporteras vara något billigare. Samtidigt ger den nationella nivån en stabil grund för att bedöma trender i prisutvecklingen, och jämförelser av nationella och lokala priser visar att skillnaderna inte är större än att måttet är fullt användbart.

Prisutvecklingen: resultat

Narkotikapriserna och dess utveckling presenteras i två avsnitt, först beskrivs 2003 års priser för samtliga preparat som omfrågats sedan formulärbytet år 2000. Därefter följer en jämförelse av utvecklingen för de preparat som efterfrågats alltsedan 1988. I båda delavsnitten inkluderas också regionala redovisningar när så är möjligt.

Priserna 2003

Inrapportering till CAN sker två gånger om året. Således kan det maximalt inkomma 42 rapporter från de 21 länspolismyndigheterna under ett år. Under 2003 registrerades 41 rapporter och bortfallet var alltså obetydligt. Respondenterna uppger priser för sina respektive län, och man kan utgå från att det i princip är priserna i länets största stad som i mångt och mycket styr rapporteringen.

Om uppgiftslämnarna inte anger något pris överhuvudtaget beror det normalt på att den efterfrågade drogen inte förekommer på orten, även om en saknad uppgift i enstaka fall betyder att ingen säker information fanns att uppge ("vet ej"), vilket i sin tur torde hänga samman med låg, osäker eller obefintlig tillgång.

Rikspriser

Av tabell A framgår medel- och medianpriser, prisintervall samt antalet rapporter från länspolismyndigheterna under 2003 för samtliga omfrågade narkotiska preparat. Antalet svar indikerar att hasch, amfetamin och ecstasy är de geografiskt mest utbredda narkotikasorterna i Sverige. I andra änden av denna skala finner vi LSD, GHB och, i synnerhet, kat (endast fem prisuppgifter har lämnats för det sistnämnda medlet). Prisvariationerna är minst för hasch och kokain samt störst för marijuana och GHB.

Polisens och tullens beslagsstatistik visar att hasch är den vanligaste cannabisformen i Sverige (CAN 2003). Samma bild framträder i CRD: det är färre som kan ange priser för marijuana än för hasch. De båda cannabisvarianterna anges kosta runt 70–80 kronor per gram, och prisintervallet var som nämnts större för den ovanligare marijuana.

Tabell A. Genomsnittspriser för olika narkotikasorter i Sverige. 2003.

	Enhet	Antal svar	Intervall	Medelvärde	Medianvärde
Hasch	kr/gram	41	65-100	84	80
Marijuana	kr/gram	30	30-150	76	70
LSD	kr/tripp	14	50-100	80	90
Ecstasy	kr/tablett	41	60-200	130	125
Kokain	kr/gram	26	600-1100	842	800
Amfetamin	kr/gram	41	150-500	271	250
Kat	kr/knippa	5	250-400	300	300
Vitt heroin	kr/gram	19	800-3000	1 974	2 000
Brunt heroin	kr/gram	26	600-2500	1 310	1 100
GHB	kr/kapsyl	14	20-100	39	30

Medianpriset för LSD är 90 kronor per tripp och ecstasy kostar 125 kronor tablett. Kokain anges kosta 800 kronor per gram och amfetamin 250. En annan centralstimulerande drog är kat, som säljs i knippor (mardufer) om ca 300 kronor.

Priset för vitt heroin är närmare dubbelt så högt som det för brunt (2 000 jämfört med 1 100 kronor per gram). Att flera lämnat uppgifter om priset på brunt heroin överensstämmer med Rikspolisstyrelsens årsrapport där detta konstateras vara betydligt vanligare än vitt heroin (Rikskriminalpolisen och Tullverket 2003). Medianpriset för GHB, slutligen, anges i genomsnitt uppgå till 30 kronor per kapsyl (en kapsyl motsvarar runt 2 cl).

Regionala priser

Från och med hösten 2000 kom samtliga länspolismyndigheter att bli representerade i CRD, vilket innebär att det förutom genomsnittliga nationella priser också går att beskriva regionala skillnader. Eftersom tillfälliga variationer i något enstaka län kan få stort genomslag redovisas den regionala situationen med åren 2001 (första helåret med samtliga län) till och med 2003 sammanlagda.

I övre halvan av tabell B presenteras svaren från de tre myndigheterna belägna i storstadslänen (Stockholm, Västra Götaland och Skåne). Under tre helår kan maximalt 18 svar avges från dessa och som framgår saknas bara rapportering för ett län vid ett tillfälle. Inte för någon narkotikasort har prisangivelser saknats i fler än sex av fallen. Detta gäller kat, som i likhet med GHB därmed förfaller vara relativt ovanligt i storstadslänen.

För de 18 övriga länen i undre halvan saknas bara två inrapporteringar. Av tabellen framgår att kat, LSD och vitt heroin verkar vara minst spritt i de övriga länen samtidigt som hasch, ecstasy och amfetamin tycks vara relativt vanligt förekommande även utanför storstadslänen.

Tabell B. Genomsnittspriser för olika narkotikasorter i storstadslän respektive övriga län. 2001–2003.

Storstadslän (n = 17)					
	Enhet	Antal svar	Intervall	Medelvärde	Medianvärde
Hasch	kr/gram	15	65-100	85	80
Marijuana	kr/gram	14	60-100	86	90
LSD	kr/tripp	15	50-100	65	50
Ecstasy	kr/tablett	17	60-200	123	120
Kokain	kr/gram	16	600-1200	856	800
Amfetamin	kr/gram	17	100-300	203	200
Kat	kr/knippta	11	200-450	291	250
Vitt heroin	kr/gram	15	1000-2500	2 000	2 000
Brunt heroin	kr/gram	13	800-2000	1 200	1 000
GHB	kr/kapsyl	12	25-40	31	30
Övriga län (n = 106)					
Hasch	kr/gram	102	60-100	84	80
Marijuana	kr/gram	66	30-150	67	70
LSD	kr/tripp	30	50-150	100	100
Ecstasy	kr/tablett	100	80-200	139	150
Kokain	kr/gram	55	700-1200	878	800
Amfetamin	kr/gram	102	80-200	279	275
Kat	kr/knippta	7	200-300	286	300
Vitt heroin	kr/gram	31	800-3500	1 929	1 600
Brunt heroin	kr/gram	69	600-3500	1 399	1 000
GHB	kr/kapsyl	36	20-100	39	30

För fyra narkotikasorter är priserna likartade i storstadslän och övriga län, för fyra sorter är de lägre i storstadsläna, men för två (marijuana och vitt heroin) är priserna lägre i övriga län. Att två narkotikasorter är billigare utanför de stora marknaderna kan tyckas något oväntat. Samtidigt hör inte dessa sorter till de vanligare utanför storstadsläna, vilket gör uppgifterna osäkrare. Huvudintrycket är ändå att narkotika tenderar att vara något billigare i storstadsläna.

Tydligare regionala skillnader framkommer i tabell C där läna delats in i tre grupper. Den första, Sydsverige, utgörs av de fyra sydligast belägna läna (Skåne, Blekinge, Kronoberg och Halland). Från dessa har 23 av 24 möjliga rapporteringar inkommit. Mellansverige utgörs av elva län (Stockholm, Uppsala, Södermanland, Östergötland, Kalmar, Gotland, Västra Götaland, Värmland, Örebro och Västmanland). Därifrån har 65 av 66 möjliga rapporteringar gjorts.

Den tredje och sista gruppen utgörs av län från Dalälven och uppåt (Norra Sverige). Gruppen inkluderar Dalarna, Gävleborg, Västernorrland, Jämtland, Västerbotten och Norrbottens län. Från dessa sex län har 35 av 36 rapporter inkommit.

För tre narkotikasorter – hasch, ecstasy och amfetamin – har i princip alla rapportörer angett priser (d v s förekomst) oavsett region. I Sydsverige var även marijuanapriser frekvent rapporterade. I denna region var det å andra sidan lägst rapportering för kat och vitt heroin. Även i Mellansverige var katrapporterna få, och i Norra Sverige hade ingen rapporterat katpriser. Där var även prisuppgifterna för LSD och vitt heroin sparsamma, vilket pekar på låg förekomst av dessa narkotikasorter i Norra Sverige.

Tabell C. Genomsnittspriser för olika narkotikasorter för län i Sydsverige, Mellansverige och Norra Sverige. 2001–2003.

Sydsverige (n = 23)					
	Enhet	Antal svar	Intervall	Medelvärde	Medianvärde
Hasch	kr/gram	21	65-80	77	80
Marijuana	kr/gram	21	30-80	49	60
LSD	kr/tripp	14	90-130	103	100
Ecstasy	kr/tablett	23	80-150	110	100
Kokain	kr/gram	15	700-1000	827	700
Amfetamin	kr/gram	23	100-350	235	250
Kat	kr/knipa	7	200-300	286	300
Vitt heroin	kr/gram	9	1500-2000	1 711	1 600
Brunt heroin	kr/gram	15	600-1500	933	1 000
GHB	kr/kapsyl	14	20-100	48	30
Mellansverige (n = 65)					
Hasch	kr/gram	63	60-100	82	80
Marijuana	kr/gram	48	50-100	73	70
LSD	kr/tripp	26	50-150	79	70
Ecstasy	kr/tablett	63	60-200	137	150
Kokain	kr/gram	44	600-1200	900	850
Amfetamin	kr/gram	63	100-400	243	250
Kat	kr/knipa	11	200-450	291	250
Vitt heroin	kr/gram	34	800-3000	1 959	2 000
Brunt heroin	kr/gram	49	700-2500	1 292	1 100
GHB	kr/kapsyl	25	20-40	29	30
Norra Sverige (n = 35)					
Hasch	kr/gram	33	75-100	91	90
Marijuana	kr/gram	11	80-150	102	100
LSD	kr/tripp	5	75-100	95	100
Ecstasy	kr/tablett	31	100-200	156	150
Kokain	kr/gram	12	700-1200	833	800
Amfetamin	kr/gram	33	180-500	339	300
Kat	kr/knipa	0	–	–	–
Vitt heroin	kr/gram	3	800-3500	2 600	3 500
Brunt heroin	kr/gram	18	600-3500	1 933	2 500
GHB	kr/kapsyl	9	30-50	43	40

Jämför man de tre grupperna framkommer ett mönster: de flesta narkotikasorterna är billigare i Sydsverige och dyrare i Norra Sverige. I synnerhet gäller detta heroinpriserna. Uppenbara undantag från detta utgörs dels av kokain – vilket är dyrast i Mellansverige – och av LSD och GHB, som i gengäld är billigast i denna region.

Att narkotikan i regel är billigare söderöver och dyrare norröver förefaller rimligt inte minst eftersom narkotikan oftast når Sverige via de södra gränserna. Det hävdas också att Skåne snarare är en del av den danska narkotikamarknaden än den svenska. Vidare torde det mindre kundunderlaget i norra Sverige också ge upphov till en instabilare och dyrare marknad. Betraktar man intervallen i tabellen ser man att priserna tenderar att vara stabilast i Sydsverige.

Sammantaget kan det konstateras att prisskillnaderna är något större och tydligare sett till en nord-sydlig axel än om man jämför storstadslän med övriga Sverige.

Slutligen särredovisas 2003 års priser för respektive storstadslän (tabell D). Dessa baseras inte som i föregående tabell enbart på länspolismyndigheternas rapporter utan här har övriga poliser som ingår i respektive län bidragit med uppgifter. För Skånes del betyder detta att poliser från Helsingborg, Lund och Malmö kommun ingår, och sedan 2000 således även en rapportör för hela länet. Västra Götaland representeras utöver länspolismyndigheten av Göteborg och Borås kommun. Stockholms län slutligen representeras av poliser i Botkyrka, Huddinge, Solna och Stockholms kommun.

Priserna tenderar att vara allra lägst i Skåne-regionen, och detta är mest tydligt för cannabis. Samtidigt kan det noteras att priser helt saknas för kat och GHB, samt att LSD är klart dyrare där än i de två andra storstadsområdena.

Den största skillnaden mellan Västra Götaland och Stockholms län torde vara priset på brunt heroin, som rapporterats vara närapå dubbelt så dyrt i det förstnämnda länet. Möjligen antyder denna skillnad att trots heroins etablering bland missbrukarna i Göteborg under mitten av 1990-talet så är ändå Malmö- och Stockholmsregionen fortfarande inte bara större utan mera stabila heroinmarknader.

Stockholm tycks även ha lägre prisnivåer på kat och amfetamin, medan kokain är billigare i Västra Götaland. Det sistnämnda kan möjligen ha samband med att kokain uppges vara en drog som i större utsträckning än andra antas anlända via Göteborg. Flera av de riktigt stora kokainbeslagen under 1990-talet har gjorts i denna region med koppling till den sjöburna containertrafiken.

Tabell D. Genomsnittspriser för olika narkotikasorter i Skåne, Västra Götaland och Stockholms län. 2003.

Skåne (n = 8)					
	Enhet	Antal svar	Intervall	Medelvärde	Medianvärde
Hasch	kr/gram	8	55-70	62	62
Marijuana	kr/gram	6	50-70	60	60
LSD	kr/tripp	5	80-100	80	100
Ecstasy	kr/tablett	8	80-150	110	100
Kokain	kr/gram	7	500-1000	757	800
Amfetamin	kr/gram	8	150-260	189	200
Kat	kr/knipppa	0	–	–	–
Vitt heroin	kr/gram	3	1000-2000	1 667	2 000
Brunt heroin	kr/gram	8	800-1200	1 012	1 000
GHB	kr/kapsyl	0	–	–	–
Västra Götaland (n = 6)					
Hasch	kr/gram	6	80-100	93	100
Marijuana	kr/gram	4	100	100	100
LSD	kr/tripp	4	50	50	50
Ecstasy	kr/tablett	6	60-150	97	80
Kokain	kr/gram	6	600-800	733	800
Amfetamin	kr/gram	6	200-300	267	275
Kat	kr/knipppa	4	250	250	250
Vitt heroin	kr/gram	4	2000-2500	2 250	2 250
Brunt heroin	kr/gram	5	1200-1500	1 380	1 500
GHB	kr/kapsyl	6	20-30	25	25
Stockholm (n = 8)					
Hasch	kr/gram	7	80-100	97	100
Marijuana	kr/gram	8	75-100	94	100
LSD	kr/tripp	8	50-100	68	60
Ecstasy	kr/tablett	8	50-150	102	100
Kokain	kr/gram	6	1000-1100	1 050	1 050
Amfetamin	kr/gram	8	200	200	200
Kat	kr/knipppa	3	200-400	267	200
Vitt heroin	kr/gram	8	1000-2500	2 125	2 500
Brunt heroin	kr/gram	2	800	800	800
GHB	kr/kapsyl	2	30	30	30

Utvecklingen 1988–2003

I följande avsnitt presenteras prisutvecklingen mellan 1988 och 2003 för de preparat där så är möjligt. Eftersom det är en förhållandevis lång period har inflation och den allmänna prisutvecklingen betydelse för jämförelserna. Priserna har därför justerats efter konsumentprisutvecklingen med hjälp av SCBs KPI-index. Justeringen innebär att priserna räknats om till 2003 års penningvärde. Både medel- och medianvärden redovisas.

Eftersom det ända sedan starten av CRD ingått rapportörer från de tre storstadslänen finns det möjlighet att följa utvecklingen över tid för dessa områden separat, och göra jämförelser dem emellan. Detta är självfallet intressanta uppgifter i sig, men de utgör också en viktig länk vad det gäller problematiken att följa trenderna på nationell nivå över en längre tid, med den förbättring av rapportörsbasen som genomfördes år 2000. Är trenderna likartade på regional och nationell nivå så betyder det att det nya sättet att mäta de nationella priserna inte inneburit något brott i tidsserierna.

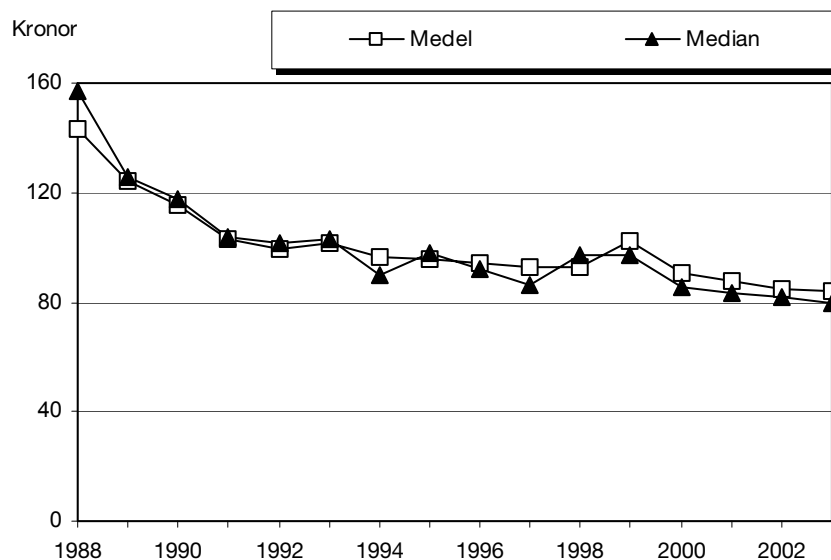
För åren 1988–1999 bygger redovisningen på uppgifter från poliser i det tjugotal kommuner som då ingick i rapportörsbasen. Från år 2000 redovisas endast priser inrapporterade av länspolismyndigheterna, av vilka samtliga 21 ingår från och med hösten detta år.

Cannabis

I tabell 1 redovisas haschprisutvecklingen från 1988 och framåt, i såväl ursprungligen inrapporterade priser som priser omräknade till 2003 års penningvärde. Som framgår av tabellen motsvarade köpkraften för 100 kronor år 1988 157 kronor år 2003.

Genom åren har i genomsnitt över 80% av de rapportörer som inkommit med enkätsvar angett att hasch förekommer på orten eller i regionen samt uppgett ett pris. Prisintervallen är också relativt små under i stort sett alla år. Detta tyder sammantaget på att hasch under hela denna period varit tämligen vanligt förekommande i Sverige.

I diagram 1 presenteras konsumentprisindexjusterade haschpriser. Först och främst kan det noteras att det knappt förekommer några avvikelser alls mellan medel- och medianvärdena. Det är också uppenbart att priserna sjunkit betydligt under perioden. Under den gångna femtonårsperioden har i princip en halvering av haschpriserna skett. Om man bortser från det kanske väl höga värdet 1988 handlar det åtminstone om en nedgång med närmare 40%.

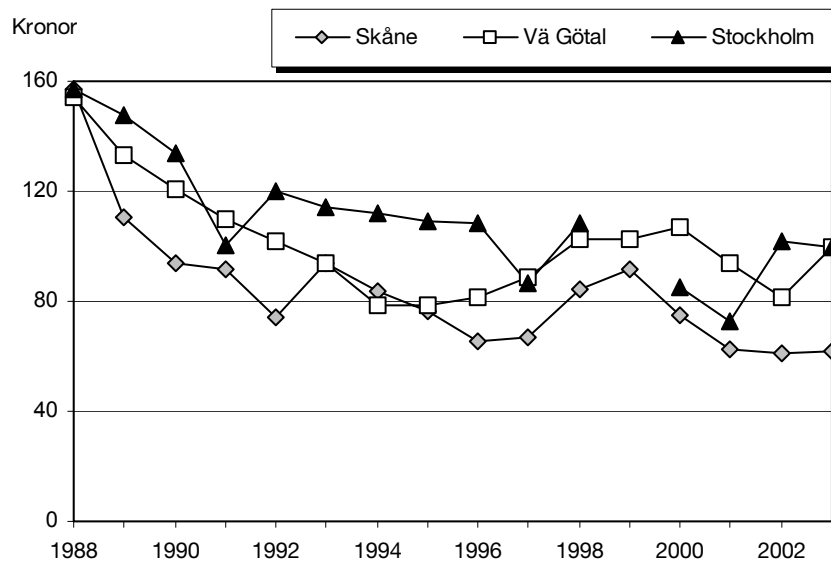

Diagram 1. Haschpriser justerade efter konsumentprisindex 2003. Medel- och medianvärden i kronor per gram. 1988–2003.

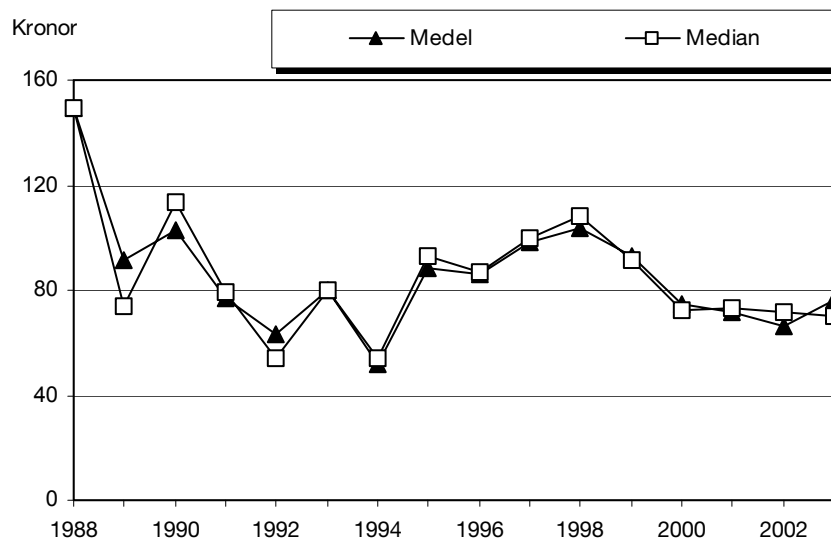
Att rapporteringsunderlaget förändrades mellan 1999 och 2000 förefaller inte ha satt några större avtryck i de inrapporterade haschpriserna, även om en liten nedgång sker mellan dessa år, vilken i sin tur dock hade föregåtts av en liten uppgång. Eftersom rapportörsbasen varit i stort sett densamma i städerna före och efter år 2000 är det inte minst av detta skäl intressant att granska utvecklingen även där.

Samma puckel som syntes för riket i det föregående återfinns också i Skåne län. Dessvärre saknas data för Stockholm 1999, men i båda dessa län var värdena klart lägre år 2000 än år 1998, precis som för riket som helhet. I Västra Götaland var dock prisnivån tämligen oförändrad 1998–2000 (tabell 2 och diagram 2). Trots avvikelser blir helhetsintrycket att den lokala utvecklingen styrker den föregående bilden; rapportörsbasförändringen år 2000 verkar sakna större betydelse för speglingen av haschprisutvecklingen på nationell nivå.

Det kan vidare konstateras att haschpriserna normalt rapporteras vara lägst i Skåne, medan Västra Götaland och Stockholms län ligger på en högre nivå, och i synnerhet gäller detta kanske Stockholm. Det har redan tidigare noterats att det inte är särskilt förvånande att haschpriserna är lägre i södra Sverige med tanke på införselvägar och närheten till Danmark. Som framgår av tabell 2 är antalet iakttagelser relativt få vissa år och det är därför viktigt att betrakta dessa siffror med en viss försiktighet.

Diagram 2. Haschpriser i storstadslänen justerade efter konsumentprisindex 2003. Medianvärden i kronor per gram. 1988–2003.

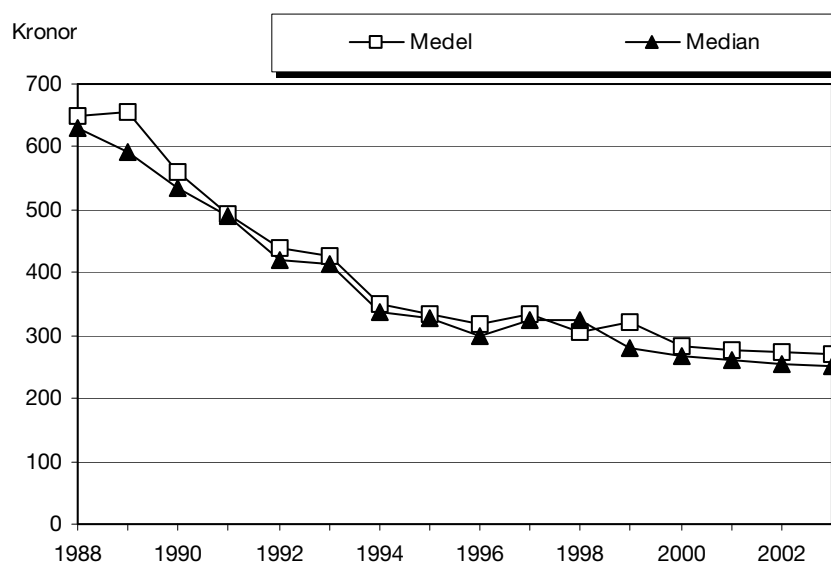
Diagram 3. Marijuanapriser justerade efter konsumentprisindex 2003. Medel- och medianvärden i kronor per gram. 1988–2003.

Utvecklingen för marijuana redovisas i tabell 3 och diagram 3. Fram till 2000 hade marijuana priser endast angetts i 15% av de inkomna formulärens. För sju av åren var antalet prisuppgifter inte fler än fem. De priser som väl inkommit uppvisar i linje med detta en förhållandevis stor instabilitet. Efter år 2000 är dock uppgifterna fler och utvecklingen stabilare samt likartad den för hasch. Detta torde innebära att marijuana inte varit särskilt förekommande i det tjugotal kommuner som rapporterade före 2000, men att den åtminstone på länsnivå förekommer i de flesta regioner. Vidare kan marijuana också ha blivit vanligare under senare år.

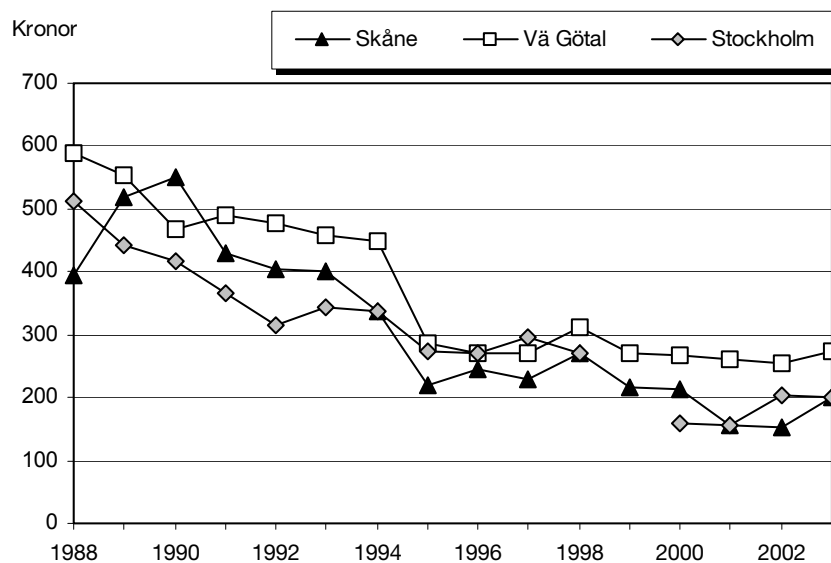
Eftersom de regionala marijuana prisuppgifterna är så få är det inte möjligt att beskriva utvecklingen i storstadsområdena, underlaget är alltför osäkert för att detta ska vara meningsfullt.

Centralstimulantia

Även för amfetamin och kokain gäller att prisuppgifter insamlats alltsedan 1988. Prisutvecklingen för amfetamin framgår av tabell 4 och diagram 4. Det är uppenbart att amfetaminpriserna sjunkit kraftigt under perioden, från 630 till 250 kronor i KPI-justerade medianvärden. Detta är en nedgång med 60%. Om man beaktar att två tredjedelar av de svarande genom åren angett amfetaminpriser inser man att detta preparat är tämligen väl representerat i Sverige.

Diagram 4. Amfetaminpriser justerade efter konsumentprisindex 2003. Medel- och medianvärden i kronor per gram. 1988–2003.

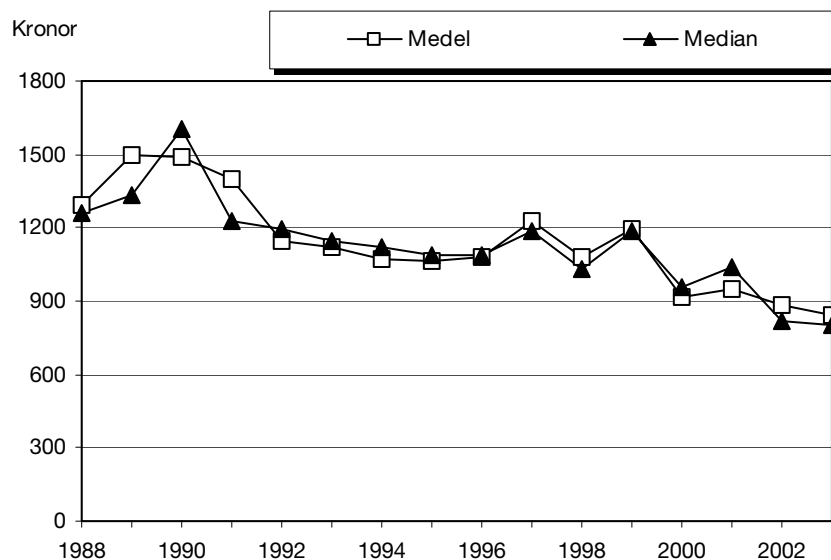
Diagram 5. Amfetaminpriser i storstads länen justerade efter konsumentprisindex 2003. Medianvärden i kronor per gram. 1988–2003.

Det går inte att utläsa några direkta effekter av förändringen av rapporteringsbasen 2000, den lilla nedgången mellan 1999 och 2000 fortsätter med ungefär samma styrka 2001. En regional presentation av medianpriserna för amfetamin återfinns i tabell 5 och diagram 5. Inte heller denna påvisar några effekter av förändringarna i rapporteringssystemet år 2000.

Däremot inträffade mer eller mindre kraftiga nedgångar i Skåne och Västra Götaland mellan 1994 och 1995. Någon sådan motsvarighet på nationell nivå syntes inte i diagram 4, och inte heller för andra narkotikasorter. Någon förklaring till denna nedgång för just amfetamin har inte stått att finna även om substantiella förändringar av marknadssituationen exempelvis kan förklaras av nytillkomna marknadsaktörer (Lenke och Olsson 1998).

Normalt ligger Västra Götaland på en högre prisnivå än Skåne och Stockholms län, vilka i sin tur följs åt relativt väl.

Kokain är mera sällsynt än amfetamin i Sverige. Det märks inte minst genom att färre respondenter uppger priser för detta preparat (tabell 6). Kokain betingar också ett klart högre grampris, ca 800 kronor jämfört med 250 kronor för amfetamin. Prisfallet på kokain påminner mera om det för hasch än för det kraftigare amfetaminprisfallet. Relaterar man till utgångsåret blir nedgången nästan 40-procentig. Om jämförelsen istället startar toppåret 1990 har dock en halvering skett av kokainpriserna (diagram 6).

Diagram 6. Kokainpriser justerade efter konsumentprisindex 2003. Medel- och medianvärden i kronor per gram. 1988–2003.

Återigen är skillnaden mellan medel- och medianvärdena mycket liten. Inte heller tycks ändringen i rapportörsbasen år 2000 ha påverkat de inrapporterade priserna i någon större omfattning – samma typ av mindre fluktuationer förekommer både före och efter bytet. Liksom för marijuana är antalet rapporter för få för att nedbrytningar på storstadsområden ska vara meningsfulla.

Heroin

Heroin förekommer i två varianter i Sverige, vitt (heroin no4 – heroinhydroklorid) respektive brunt heroin (heroin no3). Den sistnämnda formen kan även benämnas heroinbas, men kallas desto oftare för rökheroin. Rökheroin som begrepp är missvisande eftersom denna herointyp även injiceras (men kräver då att t ex citron-/askorbinsyra tillsätts för att det ska bli vattenlösligt – se t ex Tops och Silow 1997).

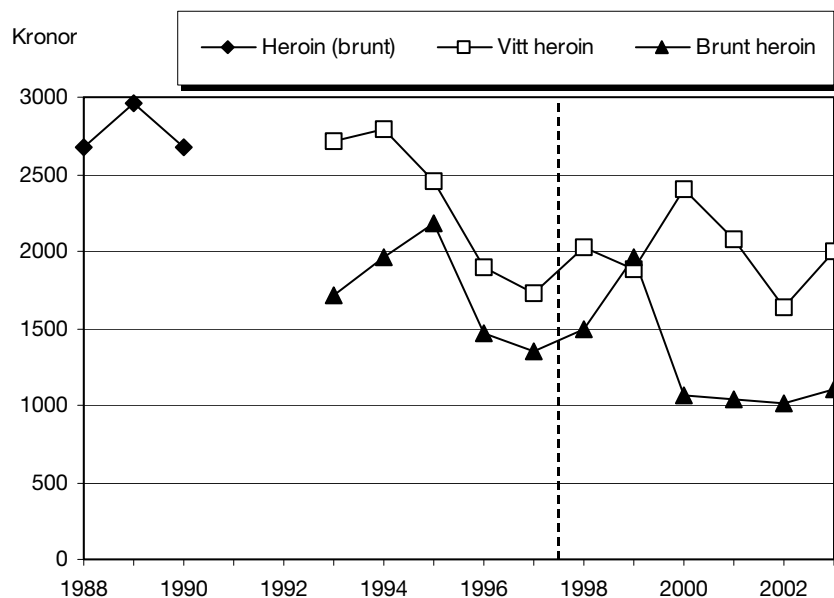
Enligt Rikskriminalpolisens narkotikarotell har brunt heroin sedan länge varit den dominerande heroinformen i Sverige. Alltsedan 1995 är det också i deras årsrapporter dokumenterat att analyserade beslag till 80–90% består av brunt heroin. Förhållandet har enligt uppgifter från samma källa dock varit ungefär desamma också åren 1988–1994, även om andelen brunt heroin dessa år kan ha legat närmare 75% (Davidsson 2004).

De äldre frågeformuleringarna i CANs rapporteringssystem finns endast sparsamt dokumenterade, men klart är att man 1988 efterfrågade priset på ”heroin”, och sannolikt fortsatte att göra så till och med våren 1991. Hösten samma år började man även efterfråga priser på vad som i rapporten redovisas som ”rökheroin” (Helling 1992). Åren 1991 och 1992 är det dessvärre oklart hur frågorna ställdes i formuläret. Vidare förekommer i dataseten nästan inga värden för brunt heroin dessa år. Därmed är det inte bara osäkert hur frågorna ställdes utan också hur resultaten behandlades. Följaktligen går det inte att presentera några heroinpriser åren 1991–1992.

Mellan 1993 och 1997 efterfrågades priser på ”heroin (vanligt)” respektive ”rökheroin”. Sedan 1998 frågar man om ”vitt heroin” och ”brunt heroin”. Perioden 1993–1997 var frågan olyckligt formulerad av två skäl, dels för att det inte existerar något speciellt rökheroin, dels för att den andra sorten – den vita – inte var den ”vanliga” sorten utan tvärtom den ovanliga. Detta kan vara bra att ha i minnet vid tolkningen av uppgifterna i tabellerna 7 och 8 liksom i diagram 7.

Att brunt heroin är vanligare än vitt illustreras av att sedan 1998 har endast 29% lämnat prisangivelser för vitt heroin medan 55% har gjort det för det bruna. Som framgår av tabellerna är prisintervallen relativt stora. Sannolikt beror detta på omräkningsproblem; överlåtelsemängden för heroin är ofta mindre än ett gram och olika förpackningsstorlekar förekommer, samtidigt som mängdrabatten är relativt stor. Om normalöverlåtelsen i ett fall antas vara 0,2 gram och i ett annat ett halvt eller rent av ett helt gram, så leder det till stora skillnader.

Grampriset för brunt heroin ligger klart under priset för vitt heroin under i stort sett hela perioden. År 1999 utgör ett undantag, men detta gäller även antalet inrapporterade prisuppgifter som var mycket lågt detta år och sannolikt förklarar avvikelsen. Ändringen i frågeformuleringen 1998 (markerad med en streckad linje i diagrammet) tycks inte ha påverkat rapporteringen för heroin-sorterna sinsemellan. Detta kan tolkas som att frågan uppfattades någorlunda riktigt 1993–1997 och att periodernas prisuppgifter därmed är jämförbara.

Diagram 7. Heroinpriser (vitt och brunt) justerade efter konsumentprisindex 2003. Medianvärden i kronor per gram. 1988–2003. (1988–1990 efterfrågades "heroin" och 1993–1997 "vanligt heroin" respektive "rökheroin").

Åren 1988–1990 är det inte helt klart vad man rapporterade pris på. Det förefaller dock troligt att man rapporterade priset på det vanligare förekommande bruna heroinet, möjligen med en justering uppåt för att ta hänsyn till det dyrare vita heroinet i de regioner där detta förekom. Sammantaget betyder detta att diagrammet torde spegla prisutvecklingen för brunt heroin 1988–2003 relativt väl, trots de problem som nämnts tidigare.

Några entydigt linjärt nedåtgående pristrender som för hasch, amfetamin eller kokain kan inte utläsas ur diagrammet. Tvärtom förekommer en del fluktuationer. Detta kan bero på ändrade frågeställningar samt stundtals få inrapporteringar om ett relativt sällsynt preparat. Det kan dock inte uteslutas att fluktuationerna åtminstone delvis speglar verkligheten. I vart fall kan det konstateras att senare års priser hör till de lägsta som någonsin inrapporterats, och detta gäller i synnerhet för brunt heroin.

Prisutvecklingen: validering och orsaker

I det föregående avsnittet konstaterades att narkotikapriserna har minskat mer eller mindre kraftigt. För hasch och kokain gäller att realpriserna sjunkit med 40–50% medan priset för amfetamin och heroin fallit med runt 60% sedan 1988. Kan detta stämma och vad beror det i så fall på?

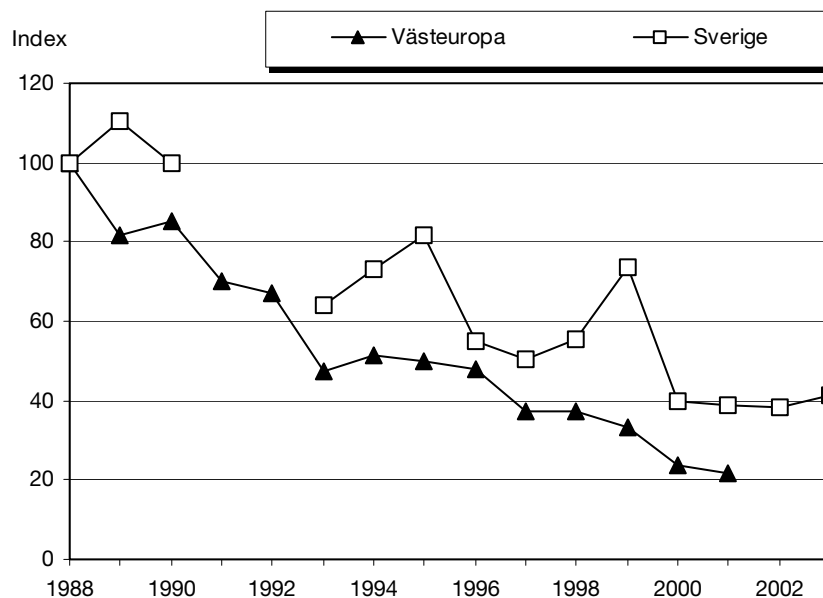
Det är viktigt att relatera dessa fynd till andra källor för att försöka avgöra om de speglar verkligheten korrekt. En central faktor som hade varit intressant att kontrollera för i detta sammanhang är preparatens renhetsgrad. Prisnedgångarna skulle eventuellt kunna bero på kvalitetsnedgångar, t ex att narkotikan blandats ut alltmer.

Dessvärre saknas systematiskt sammanställda uppgifter om renhetsgraden i Sverige. Rent allmänt påstås renheten ha blivit högre under åren. Ett ofta nämnt exempel är THC-halten i cannabis som sägs ha blivit högre jämfört med förr. Det anses också att amfetamin från de nya leverantörsländerna från forna östblocket håller hög kvalitet. Omvänt saknas uppgifter om sjunkande renhetsgrad på narkotiska preparat i Sverige. I det följande görs antagandet att inga avgörande förändringar av renheten skett åt något håll under den här aktuella perioden, och om detta skett så tycks den i vart fall inte ha sjunkit.

Hur ser den internationella utvecklingen ut?

Eftersom den inhemska narkotikaproduktionen är försumbar borde svenska priser påverkas av internationella förändringar, även om nya smugelvägar till Norden, ökad konkurrens och andra inhemska marknadsförändringar också kan påverka de svenska priserna utan att större förändringar skett internationellt.

UNODC (2003) redovisar gatuprisutvecklingen i Västeuropa för heroin och kokain, uttryckt i amerikanska dollar. Priserna är medelvärden för 18 länder och vägda med hänsyn till populationens storlek samt justerade för inflationen.

Diagram 8. Indexerad heroinprisutveckling i Västeuropa och Sverige. 1988–2003. Index 1988 = 100.

Det framgår inte om de europeiska priserna gäller vitt eller brunt heroin, eller om det är en sammanvägning av båda sorterna i de fall det skulle vara relevant. Sannolikt gäller de huvudsakligen brunt heroin. Å andra sidan har detta mindre betydelse för att beskriva trender såvida metoden varit densamma under åren. För Sveriges del gäller priserna ”heroin” åren 1988–1990, ”rökheroin” åren 1993–1997 och därefter ”brunt heroin”. Inte heller i detta fall torde förändringarna vara större än att en jämförelse på denna nivå är möjlig.

Först och främst kan det konstateras att de svenska heroinpriserna ligger klart högre jämfört med europasnittet, dock inte dubbelt så högt även om en jämförelse av 2001 års siffror antyder att det inte är så långt ifrån (tabell 9). Av diagram 8 framgår tydligt att den nedgång som konstaterats för Sveriges del i det tidigare avsnittet också är synnerligen distinkt för Västeuropa som helhet. Nedgången i Västeuropa som helhet är dessutom ännu brantare än i Sverige.

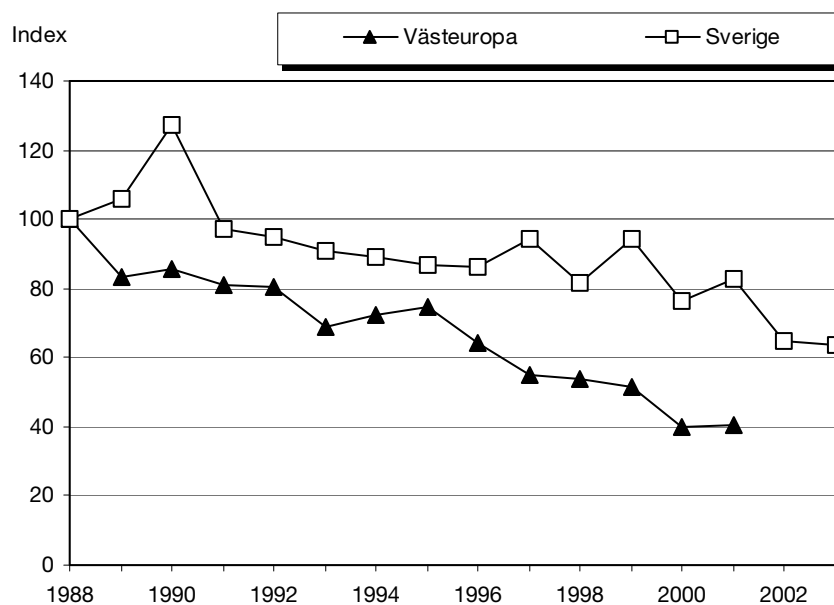
Om de svenska topparna 1995 och 1999 berodde på rapporteringstekniska orsaker eller speglar faktiska fluktuationer till följd av utbudsunderskott kan inte avgöras här, men motsvarande variationer syns i vart fall inte på aggregerad europainivå vid dessa båda tillfällen.

Ett lite längre perspektiv på heroinprisutvecklingen i Västeuropa ger Lenke och Olsson (1998). Enligt dem var priserna stabilt höga under 1970-talet samt första hälften av 1980-talet och prisnedgången, för de flesta länder, bör-

jade under andra hälften av 1980-talet. Författarna konstaterar även att det 1995 fanns tydliga prisskillnader mellan olika länder och att prisnivåerna, något generaliserat, var lägre i östra och södra Europa samt högre i norra och västra Europa.

De svenska kokainpriserna ligger år 2001 närmare europagenomsnittet än vad heroinpriserna gör (tabell 9). Av digram 9 framgår att priserna sedan mitten av 1990-talet sjunkit mer i Västeuropa än i Sverige. I och med att de svenska priserna ligger högre både för heroin och kokain skulle man kunna befara att det finns ytterligare utrymme för kommande prisnedgångar i Sverige.

För hasch och amfetamin har det dessvärre inte gått att finna uppgifter om prisutvecklingen i Västeuropa. Samtidigt gör kanske detta inte så mycket ur valideringssynpunkt. De nedgångar som europeiska data visar för heroin och kokain återfinns även i Sverige. Därmed förefaller det ytterst sannolikt att de svenska prisnedgångarna för hasch och amfetamin också är i linje med en allmän internationell prisnedgång, snarare än att de skulle vara konsekvenser av någon sorts mätfel.

Diagram 9. Indexerad kokainprisutveckling i Västeuropa och Sverige. 1988–2003. Index 1988 = 100 .

Vad säger prisnedgångarna om utvecklingen av narkotikamarknaden?

Enligt World Drug Report 2000 (UNODCCP 2000) är beslagsstatistik en relativt god indikator på marknadsförändringar om längre tidsserier används, även utan annan information. För att följa utvecklingen av narkotikamarknaden är det självfallet bättre att ha ytterligare källor med i analysen och det konstateras vidare i FN-rapporten att fallande priser i kombination med ökande beslag utgör en indikation om ett ökande narkotikautbud. I det följande jämförs därför den svenska beslags- och prisutvecklingen för de fyra preparaten med längre tidsserier.

I senaste årsrapporten från ECNN (2003) konstateras att många länder hävdar ståndpunkten att antalet beslag är en bättre indikator på tillgången än de beslagtagna mängderna, detta eftersom mängderna kan fluktuera kraftigt från ett år till ett annat oberoende av beslagsantalen.

Samtidigt konstateras i rapporten att antalet beslag också speglar kontrollorganens (polisens) resurser och prioriteringar, varför det finns klara problem även med detta mått. Mängderna torde i större utsträckning också kunna vara kopplade till mera direkta priseffekter; om stora beslag görs borde priserna stiga till följd av detta, i alla fall på lokal nivå. Detta gäller förvisso bara under förutsättning att en substantiell del av marknadens behov tas i beslag. Så skedde exempelvis i början på 1970-talet i Stockholm, då tillslag mot en enda leverantör ledde till att amfetaminmarknaden i regionen närmast upphörde för en period (Lenke 1979).

Situationen nuförtiden är dock annorlunda, och sådana beslag inträffar numer sällan enligt Rikskriminalpolisen och Tullverket (2002). Eftersom antalet användare ökat sedan 1970-talet har marknaden växt och det finns utrymme för ett större antal leverantörer att verka i konkurrens med varandra.

Lenke och Olsson (1998) hävdar att även om det finns goda skäl att vara skeptisk mot beslagsnivån (av heroin) som mätare av den totala marknadens omfattning så kan man ändå förvänta sig någon form av proportionalitet mellan beslagsmängder och marknadsstorlek. Aktörerna på marknaden bör ha någon sorts känsla för vilka mängder som är relevanta vad gäller snar avsättning i en region eller ett land, och torde inte ha som syfte att lagra större partier under längre perioder i mottagarländerna. Ur ett trendperspektiv kan beslagsmängder som indikator naturligtvis förlora sin stora potential om förändringar uppstår i kontrollorganens sätt att arbeta, varför det är viktigt att beakta sådana förhållanden. Författarna pekar också på vikten av att komplettera beslagsdata med andra data som speglar marknaden, till exempel priset och renheten.

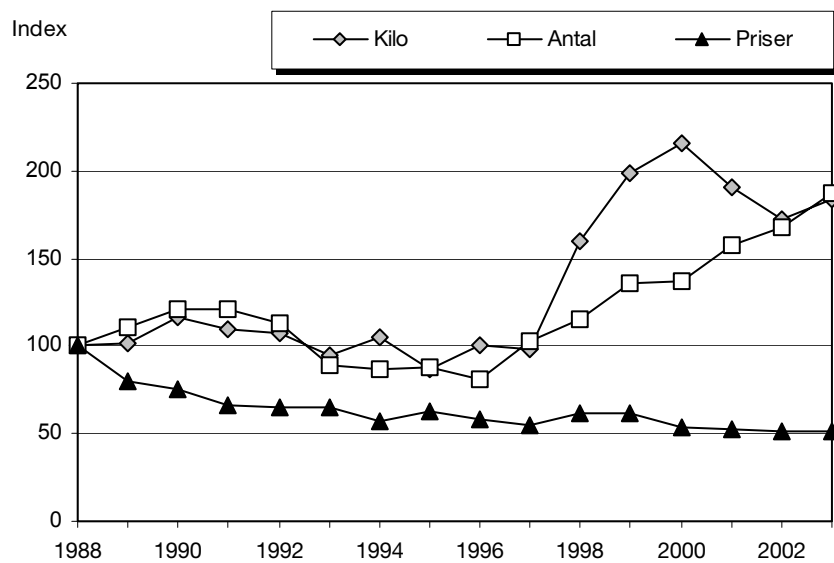
I Sverige har skärpningar av narkotikastrafflagen gjorts som främst riktats mot konsumtion och småhandel. År 1988 kriminaliserades själva konsumtionen och 1993 skärptes påföljden för detta brott, vilket medger polisen rättighet att ta blod- och urinprov vid misstanke om eget bruk. Sådana förändringar kan förväntas leda till öknings i antalet beslag utan att de beslagtagna mängderna för den skull ökar nämnvärt. Fram till 1997 ökade polisens årsarbetskrafter ägnade narkotika, därefter har denna ökning mer eller mindre avstannat (CAN 2003).

De stora beslagen görs i regel av tullen. För Tullverket gäller att vissa omorganisationer gjorts och att nya arbetsrutiner tillkommit till följd av EU-medlemskapet. Exakt hur det påverkat narkotikabeslagen är svårt att fastslå, men många bedömare menar att arbetet mot narkotika tillfälligt minskade vid tidpunkten runt EU-inträdet men att det därefter har skett en återställning. Enligt en strategirapport från Rikskriminalpolisen och Tullverket (2002) ökade antalet timmar tullen avsatte för narkotikaarbetet mellan 1997 och 2001.

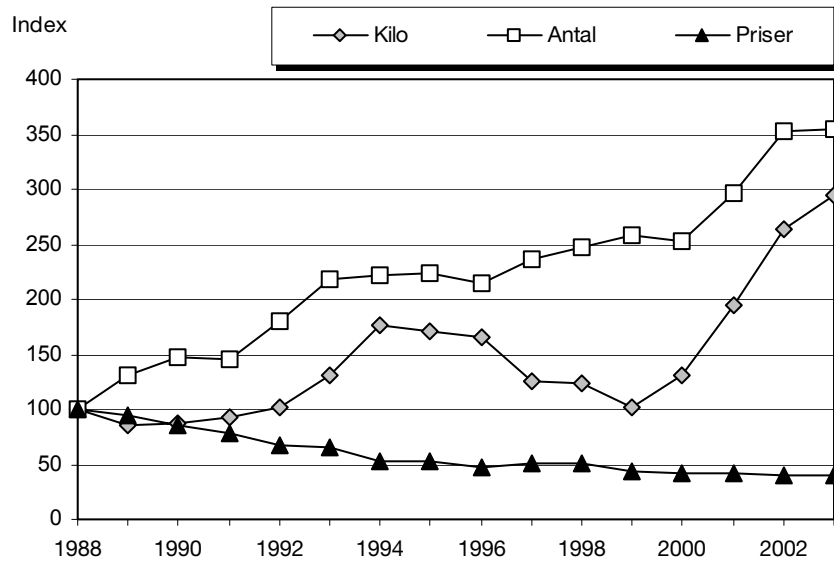
I det följande görs jämförelser av priserna med såväl beslagsantal som beslagens storlek, för att i någon mån komma tillrätta med den ovan beskrivna problematiken. För mängderna gäller att rullande treårsmedelvärden använts som underlag för indexeringen för att inte tillfälliga variationer ska få för stort genomslag. I diagram 10 (tabell 10) jämförs beslagsutvecklingen för cannabis med haschprisutvecklingen. Data för narkotikabeslagen har hämtats från Rikspolisstyrelsens beslagsregister – BAR (se CAN 2003) och gäller både tull- och polisbeslag.

Som framgår av diagrammet har såväl antalet cannabisbeslag som beslagtagna cannabismängder närapå fördubblats mellan 1988 och 2003. Under samma tidsrymd har haschpriserna halverats. Detta pekar sammantaget på att haschtillgången har ökat i Sverige under denna period. Det ska dock nämnas att den beskrivningen är giltig i det längre perspektivet. Jämför man utvecklingen från ett enskilt år till nästföljande blir inte alltid bilden densamma.

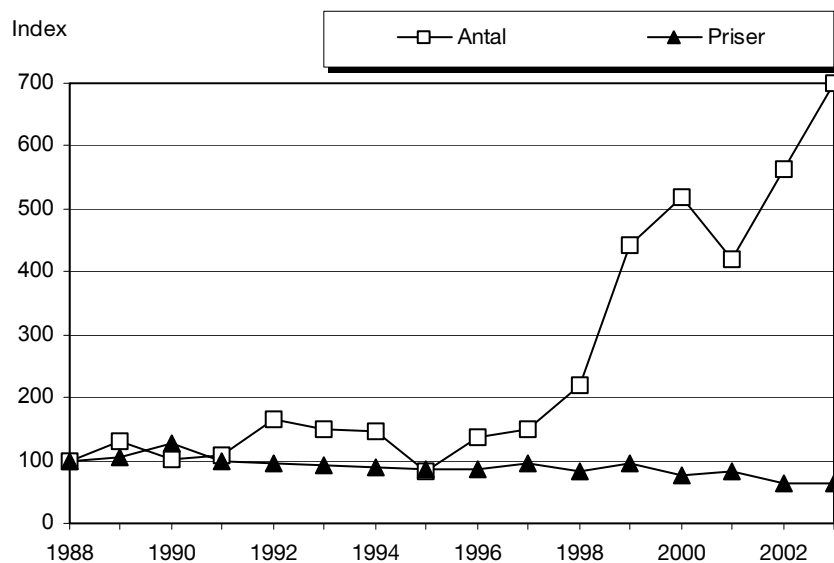
Av diagram 11 (tabell 11) framgår för det första att de beslagtagna mängderna av amfetamin varierat något under perioden men att dessa var tredubblade 2003 jämfört med 1988. Antalet beslag har ökat i jämnare takt och i större omfattning samt var närapå fyrdubblade 2003. Samtidigt har priserna mer än halverats. Även amfetamintillgången tycks alltså ha vuxit under perioden. Jämför man utvecklingen med den för hasch så framgår att samtidigt som beslagen ökat i högre grad har priserna också sjunkit i större omfattning. Möjligen kan detta tolkas som att utbudsökningen varit större för amfetamin än för hasch under åren 1988–2003.

Diagram 10. Cannabisbeslag i vikt och antal respektive haschpriser i Sverige. 1988–2003. Index 1988 = 100.

Diagram 11. Amfetaminbeslag i vikt och antal respektive amfetaminpriser. 1988–2003. Index 1988 = 100.

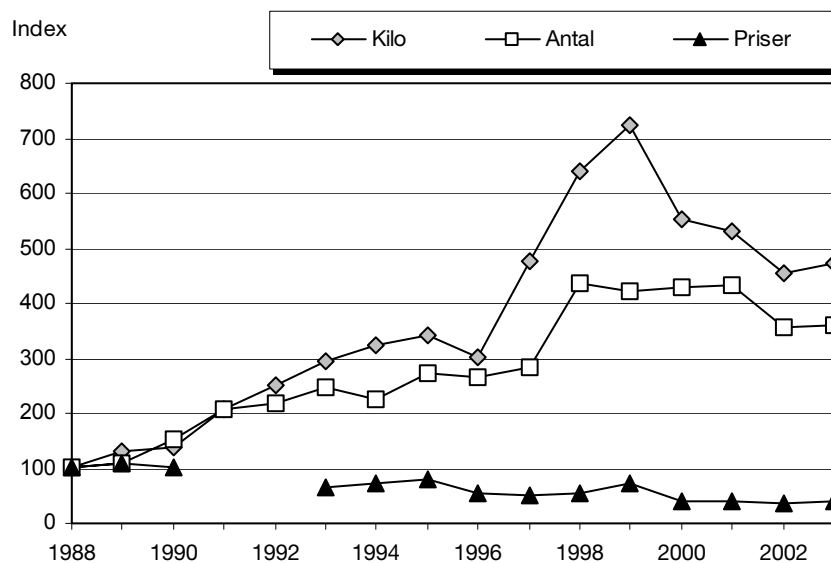

Diagram 12. Antal kokainbeslag respektive kokainpriser. 1988–2003. Index 1988 = 100.

Som framgår av tabell 12 har mängden beslagttaget kokain varierat mycket kraftigt mellan 1988 och 2003. Åren 1991 och 1999 var kvantiteterna extremt stora (226 respektive 420 kilo). Övriga år har de legat mellan ca 6 och 60 kilo. Även om man använder treårs rullande medelvärden innebär de stora variationerna att indexvärdena ibland uppgår till 4 000. Det blir därför inte meningsfullt att använda indexerade beslagtagna kokainmängder. Detta gäller även om man utesluter de två extremvärdena, eftersom variationerna fortfarande är ansenliga. I diagram 12 redovisas därför endast antalet beslag. Som framgår av tabellen är de beslagtagna mängderna dock högre i slutet än i början av perioden.

Det är först efter 1998 som kokainbeslagen uppgått till 300 eller fler, innan låg de runt ett 100-tal. Det är också först under denna period som tydligare prisfall skett. En möjlig tolkning av detta är att kokain funnits i Sverige under hela perioden, men inledningsvis som en tämligen perifer drog, och att det blivit något vanligare under den senaste femårsperioden.

Utbudsutvecklingen för heroin framgår av tabell 13 och diagram 13. Beslagsantalen har fyrdubblats sedan 1988 medan mängderna femdubblats. Om man accepterar att de frågetekniska problem som diskuterades i föregående avsnitt inte i någon allvarlig grad påverkat prisrapporteringen för det bruna (och marknadsdominerande) heroinet så har priset fallit med ca 60% under de senaste 15 åren.

Diagram 13. Heroinbeslag i vikt och antal respektive priset för brunt heroin. 1988–2003. Index 1988 = 100.

Detta är ett lika stort prisfall som för amfetamin samtidigt som beslagen ökat i än högre grad. Detta antyder att den största utbudsökningen under de senaste 15 åren, för de fyra redovisade narkotikasorterna, kan ha skett för heroin.

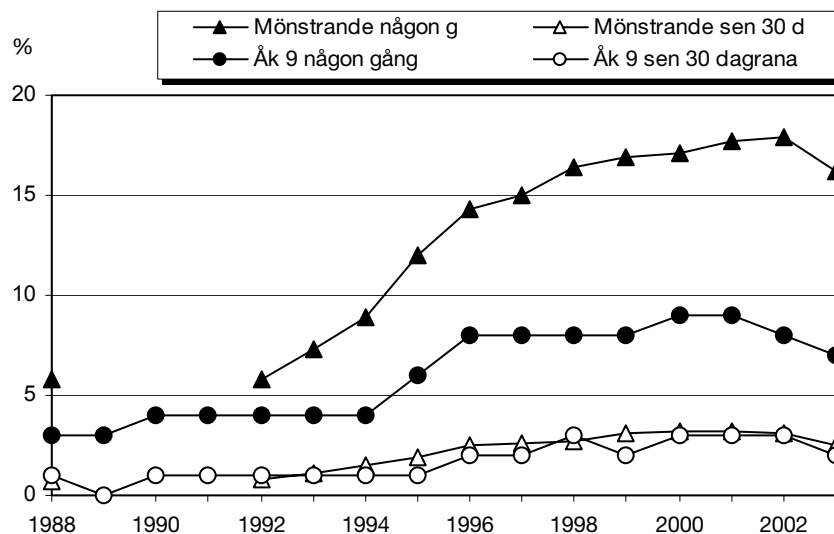
Hur ser efterfrågeutvecklingen ut?

I nästa avsnitt diskuteras bland annat hur det ökade narkotikautbudet påverkat användningen av narkotika i Sverige under 1990-talet. Allra först kan det dock vara lämpligt att belysa frågan om efterfrågeutvecklingen lite närmare. Om ekonomiskt utrymme finns kan marknaden reagera på sjunkande efterfrågan med sänkta priser, som ett försök att hålla intresset uppe och begränsa förlusterna. Sjunkande priser skulle helt enkelt kunna vara en följd av sjunkande efterfrågan istället för en tillgångsökning.

Hur ser då efterfrågeutvecklingen ut sedan 1988? I diagram 14 illustreras denna med andelen skolelever i årskurs 9 samt andelen mönstrande 18-åriga män som prövat narkotika någon gång respektive använt narkotika senaste månaden (Hvitfeldt et al 2004 samt Guttormsson 2004).

Som framgår pekar båda undersökningarna på uppgångar såväl för experimentell som för mera regelbunden narkotikaanvändning under hela 1990-talet, även om värdena sjunkit något mot slutet av perioden.

Diagram 14. Andelen mänstrande samt andelen elever i årskurs 9 som prövat narkotika någon gång respektive använt narkotika senaste 30 dagarna ^{a)}. 1988–2003.

a) I skolundersökningen gällde frågan endast cannabis de senaste 30 dagarna t o m 1997.

För åren 1989–1991 saknas tyvärr mänstringsdata, men detta påverkar inte slutsatsen att efterfrågan på narkotika bland ungdomar ökade under 1990-talet. Bland en lite äldre grupp ungdomar (16–24 år) var det enligt en nyligen publicerad intervjuundersökning flera som prövat narkotika 2003 än 1994; 17 jämfört med 4% (Guttormsson et al 2004). Dessvärre saknas mätningar mellan 1998 och 2003 varför det inte kan klarläggas hur utvecklingen bland de äldre ungdomarna sett ut i slutet av perioden.

Samtidigt är det de tunga, eller regelbundna missbrukarna, som står för majoriteten av den totala narkotikakonsumtionen och det är i första hand för denna grupp som efterfrågeförändringar borde ha inverkan på narkotikamarknaden.

Vid tre olika tillfällen har det gjorts noggrannare kartläggningar av det tunga missbrukets omfattning i Sverige; 1979, 1992 och 1998. Vid den senaste inventeringen korrigerades de tidigare estimaten till 15 000 för det första mättillfället och till 19 000 för det andra samtidigt som man skattade antalet till 26 000 för 1998 (CAN 2003). Det ger en årlig genomsnittlig ökning om ca 2% för den första perioden och ca 6% för den andra.

I en Brå-rapport (2003) görs en uppskattning av utvecklingen av antalet tunga missbrukare mellan 1997 och 2001, vilken utgår från sjukvårdsdata. Denna fann ungefär samma antal tunga narkomaner 1998 som kartläggningen från samma år, men indikerar också att antalet tunga missbrukare därefter ökat till

omkring 28 000 år 2001. Även andra statistiska indikatorer som anses ha samband med narkotikamissbruk (exempelvis narkotikabrottslighet, behandlings-, sjukvårds-, och dödlighetsstatistik) pekar på att det skett uppgångar av missbruket under den aktuella perioden (CAN 2003).

Om man något godtyckligt räknar med ett genomsnittligt årligt tillskott om 2% med utgångspunkt från 1979 års nivå kan man skatta antalet tunga narkomaner till närmare 18 000 år 1988, det vill säga samma år som prisstatistiken tar sin utgångspunkt i. Relateras detta antal till (den någorlunda jämförbara) Brå-siffran från 2001 (28 000) innebär detta att antalet tunga narkomaner ökat med drygt 50% under perioden.

Mot bakgrund av ovanstående har inte bara efterfrågan hos mer eller mindre tillfälliga ungdomsanvändare ökat utan i synnerhet har den ökat hos gruppen tunga missbrukare, i och med att denna grupp blivit väsentligt större. Eftersom de sistnämnda står för merparten av narkotikakonsumtionen (se t ex SOU 1998:18) och dessutom ökat påtagligt i antal kan man utgå från att konsumtion och efterfrågan ökat tämligen kraftigt under samma period som narkotikapriserna sjunkit.

Slutsatsen att narkotikautbudet i Sverige ökat sedan 1988 innebär att ökande beslag och fallande priser inte är ett resultat av, och kompensation för, en sjunkande efterfrågan.

Pris- och utbudsutvecklingen: tolkning och konsekvenser

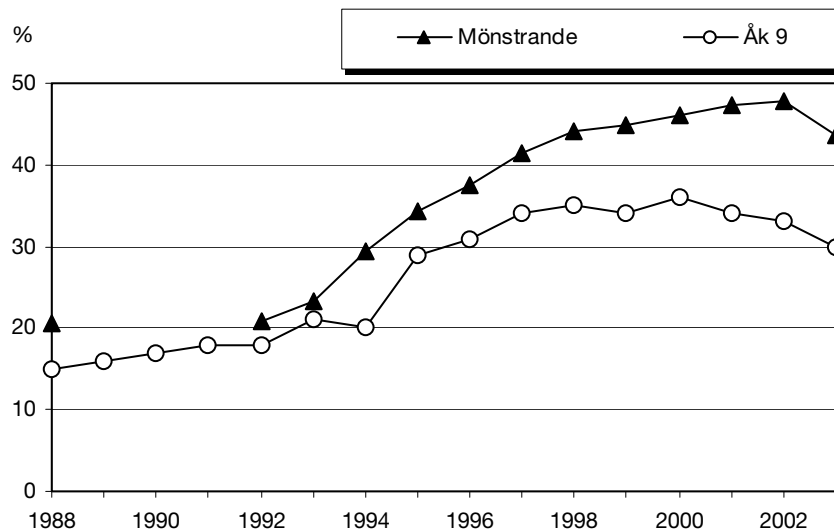
Att narkotikapriserna fallit samtidigt som såväl beslagen och efterfrågan ökat pekar på att narkotikatillgången ökat. Vad kan utbudsökningen ha för konsekvenser för konsumtionen i stort och för de enskilda konsumenterna? Vad betyder prisnedgångarna exempelvis för utvecklingen av andelen ungdomar som experimenterar med narkotika? Eller för storkonsumenternas årskonsumtion?

Sannolikt har inte prisminskningen i sig någon större betydelse för unga som testar eller för småkonsumenter. Det är knappast själva kostnaden som är den springande punkten för om någon kommer att röka hasch ett begränsat antal gånger. Detta styrs sannolikt av många olika faktorer, priset är nog inte den viktigaste komponenten.

Däremot finns en koppling, men med prisfallet som ett uttryck för ett ökat utbud, det vill säga att mer narkotika finns att tillgå och är vidare spritt i samhället. ”Söktidshypotesen” säger exempelvis att om presumtiva konsumenter får svårare att hitta narkotika leder det i förlängningen till att färre prövar (se Brå 2003). Det ökande testandet under 1990-talet kan i all fall delvis vara ett resultat av ett ökat narkotikautbud, utan att säga om efterfråge- eller utbudsändringar haft störst betydelse för utvecklingen mellan 1988 och 2003.

I diagram 15 (tabell 14) redovisas andelen skolelever och andelen mönstrande som uppger att de haft möjlighet att pröva narkotika (i praktiken mest cannabis). Utvecklingen får beskrivas som uppåtgående, med undantag för de senaste åren, och uppgången förefaller ha varit något brantare under 1990-talets första hälft. Att den upplevda tillgängligheten bland ungdomar ökat under den period då priserna sjunkit står klart. Detta kan också sägas utgöra ytterligare ett belägg för att prisnedgångarna faktiskt speglar utbudsökningar, i alla fall för hasch som är den narkotikasort som ungdomar i första hand kommer i kontakt med.

Vilken ekonomisk betydelse kan exempelvis haschprisförändringar ha för dem som använder drogen någorlunda regelbundet utan att för den skull konsumera lika mycket som en tung missbrukare? I en utredning om tullens verksamhet gjordes olika skattningar av hur mycket narkotika som konsumerades i Sverige samt hur stora mängder olika konsumentgrupper använder (SOU 1998:18). Där antas att ”småkonsumenter” av cannabis röker omkring

Diagram 15. Andelen mönstrande och elever i årskurs 9 som erbjudits eller haft möjlighet att pröva narkotika. 1988–2003.

0,5 gram i veckan. På månadsbasis skulle det innebära att utgifterna för en sådan konsument under 2003 uppgick till runt 170 kronor, jämfört med drygt 340 kronor för samma mängd 1988 (tabell 1 – KPI-justerade priser).

Prisnedgången är odiskutabel men ”årsvinsten” för en sådan konsument är inte mer än 2 000 kronor, med andra ord ingen avgörande summa för en person med någorlunda ekonomi. Frågan är också vilken praktisk betydelse detta haft för en teoretisk cannabiskonsument som upplevt hela denna period. För att hårdra; har prisfallet lett till ökad (närapå fördubblad) konsumtion eller har överskottet använts till annat?

Att avgöra effekter för olika konsumentgrupper av olika preparat låter sig inte göras här. Till det skulle bland annat behövas undersökningar om konsumtionsmönster och intagningsätt för olika användargrupper av olika narkotikasorter och sådana data finns inte. Däremot är det lätt att inse att prisminskningarna torde ha haft allra störst betydelse för dem som konsumerar stora mängder av dyrare narkotikasorter, det vill säga de tunga missbrukarna, och i synnerhet heroinmissbrukarna.

I exemplena från ovannämnda SOU diskuteras fyra exempel på olika årskonsumtionsnivåer för heroinister. I det exempel som gav lägst årsförbrukning (50 gram heroin) antogs antalet missbruksaktiva dagar vara 100 med en daglig konsumtion om 0,5 gram. Andra änden av skalan exemplifierades med en dagskonsumtion om 0,8 gram under 250 aktiva missbruksdygn, vilket resul-

terar i en årskonsumtion om 200 gram. För vårt räkneexempels skull kan man utifrån detta använda en genomsnittlig årskonsumtion om 125 gram. Med 1988 års priser innebär det en årskostnad om drygt 330 000 kronor, med 2003 års priser uppgår motsvarande utgift till 140 000 kronor (eller 27 500 respektive 11 700 kronor i månaden).

I ett sådant fall kanske man kan tänka sig att prisnedgången i sig kan bidra till en faktisk förändring av antalet tunga missbrukare, eller i alla fall av antalet missbruksaktiva personer under en typisk dag, och då frikopplat från utbudsökningen. Inte för att personer plötsligt börjar missbruka heroin bara för att det blivit billigare – det är fortfarande en dyr (o)vana med ytterst allvarliga följdverkningar – men med billigare heroin skulle man ändå kunna tänka sig att de som tidigare befann sig i farozonen att utveckla ett missbruk (men som endast prövade ett antal gånger) nu med billigare droger kan ha en längre ”prövoperiod” och att ett heroinberoende därmed uppstår. Vidare torde lägre heroinpriser kunna innebära att antalet missbruksaktiva dagar per år blir fler för en heroinist – man är inte abstinent lika ofta som förr.

Det bör återigen påminnas om att mekanismerna för att utveckla ett tungt missbruk är betydligt mera komplicerade än att bara innefatta pris- och tillgänglighetsaspekten. Det är inte ”vem som helst” som blir heroinist. Samtidigt torde inte prisfallet på i synnerhet heroin heller helt kunna förbigås ur detta avseende.

Man skulle också kunna tänka sig att poolen av potentiella heroinanvändare är större än de som slutligen verkligen använder drogen och att tillgången och tillgängligheten är viktiga förklaringsfaktorer till hur många som i slutänden använder drogen ifråga. Tillgång syftar på den fysiska förekomsten av en drog i landet medan det med tillgänglighet menas hur pass svårt det är att få tag i densamma. Den förstnämnda faktorn är förknippad med tullkontroll och insatser mot den storskaliga handeln, den senare med insatser mot den lokala drogmarknaden. Bilden av att narkotikan flödar och finns tillgänglig för den som så önskar kan möjligen vara giltig för någon enstaka plats men kan knappast sägas vara den typiska situationen i Sverige.

En sak som bör påtalas är att i räkneexemplen ovan användes det felaktiga antagandet att all narkotika alltid köps i små, det vill säga dyra, enheter. Detta stämmer inte och som tidigare nämnts förekommer mängdrabatter vid köp av större kvantiteter. Många narkomaner försörjer sitt eget missbruk delvis genom langning. Vinsten av att ta tio gram på redovisning kanske innebär att ett eller flera gram blir över, det vill säga gratis.

Prisskillnaderna är stora mellan olika försäljningsnivåer och det kan exemplifieras med att ett helt kilo heroin bara kostar en tiondel av vad samma heroinmängd kostar att inhandla i smådosor (Rikskriminalpolisen och Tullverket 2003).

Att uppskatta hur mycket missbruket kostar konsumenterna har alltså sina svårigheter. Man kan inte utan vidare utgå från att all narkotika som används har köpts i små doser och betalats till högsta möjliga pris. Detta faktum har konstaterats förut, exempelvis av Enroth och Lenke (1980). De varnar för att man utifrån uppskattningar av enskilda användares konsumtion lätt kan göra sig överdriva föreställningar om de totala inkomstbehov för missbrukarpopulationen som följer därav, detta inte minst för att dosstorlekar och antalet missbruksaktiva dagar lätt överskattas.

Detta får i sin tur stor betydelse när det leder vidare i uträkningar om samhällskostnader för missbruket i form av egendomsbrott och liknande, samt för beräkningar om narkotikahandlingens vinster. Författarna hänvisar också till uppgifter som pekade på att hälften av heroinet på den amerikanska marknaden (på 1970-talet) konsumerades inom distributionsledet, det vill säga in natura. Hur förhållandet ser ut idag för den svenska narkotikamarknaden är inte kartlagt.

Man kan hursomhelst tänka sig flera olika direkta effekter för de enskilda missbrukarna som följer av prisnedgångarna (och utbudsökningarna), och i många fall handlar det säkert om olika kombinationer av dessa.

Konsumtionsmönstren förändras

– Konsumtionen ökar – förutsatt att de tidigare höga priserna verkat dämpande. Detta torde i så fall främst gälla för storkonsumenter av de dyrare preparaten.

– Konsumtionen av ”favoritdrogen” ökar och olika substitutdroger används i mindre utsträckning. Detta skulle således kunna innebära en viss minskning av blandmissbruket.

– Blandmissbruket ökar – det ekonomiska utrymmet ger, för den som önskar, möjlighet att köpa större mängder och olika sorters narkotika.

– Narkotikan konsumeras på ett säkrare sätt. Ofta (se t ex Tops och Silow 1997) hävdas att heroinrökning är ett i längden alltför kostsamt administrationsätt och många övergår till att injicera. Med sjunkande priser har alltför råd att fortsätta röka heroin och på så sätt kan de ytterligare risker som följer av injicering undvikas. Å andra sidan är det vid varje given tidpunkt mer ekonomiskt att injicera än att röka, och priserna är fortfarande höga.

Inga förändringar av konsumtionsmönster

– Konsumtionen påverkas inte vare sig sett till kvantitet och kvalitet – istället minskar narkotikautgifterna (och därmed inkomstbehoven).

– Minskade utgifter leder till minskad tillgreppsbrottslighet, prostitution och liknande. Bidrag, förtidspensioner, snatteri och småbrott räcker längre vad det gäller att försörja ett missbruk än tidigare.

– Utgifterna förblir oförändrade men styrs om från narkotika till andra varor och tjänster – inkomstbehoven, och eventuell brottslighet, förblir därmed oförändrade.

Eftersom antalet tunga missbrukare ökat med runt 50% samtidigt som priserna halverats, så kan den samlade summan som spenderas på narkotika idag emellertid vara likartad eller rent av lägre jämfört med läget för 15 år sedan, förutsatt att konsumtionsmängden för genomsnittsnarkomanen inte genomgått någon större förändring.

Säkert är det så att det för användarna finns flera och kanske ännu viktigare effekter av utbudsökningar och prisminskningar än vad som räknats upp här. Det är enklare att konstatera att förändringarna sannolikt lett till ett flertal och ibland rent av motstående effekter och det är inte helt enkelt att på något entydigt sätt utreda detta, vilket heller inte varit syftet med denna rapport.

Referenser

Andersson B, Olsson B och Olsson O (1987). *Regional rapportering av missbruksutvecklingen*. PM-serie nr 1. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Brå (2003). *Polisens insatser mot narkotikabrottsligheten. Omfattning, karaktär och effekter*. Rapport 2003:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag.

Byqvist S (2000). *CANs rapporteringssystem om droger (CRD) –Tendenser under våren 2000*. Stencil-serie nr 44. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

CAN (2003). *Drogutvecklingen i Sverige – Rapport 2003*. Rapportserie nr 71. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Caulkins J och Reuter P (1998). *What price data tell us about drug markets*. Journal of drug issues, Volume 28, Number 3, Summer 1998. 593–612.

Davidsson L, Narkotikaroteln, Rikskriminalen. Telefonsamtal 2004 02 06.

ECNN (2003). *Situationen på narkotikaområdet i Europeiska unionen och Norge. Årsrapport 2003*. Luxemburg: Byrån för Europeiska unionens officiella publikationer.

Enroth H och Lenke L (1980). *Narkotika och ekonomisk kriminalitet. En studie av den ekonomiska omsättningen på Stockholms narkotikamarknad*. Stockholm: Stockholms kommunstyrelse.

Guttormsson U, Andersson B och Hibell B (2004). *Ungdomars drogvanor 1994–2003*. Rapportserie nr 75. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Guttormsson U (2004). *Mönstrandens drogvanor 2003*. Rapportserie nr 78. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Helling S (1992). *Den regionala drogutvecklingen: tendenser under våren och hösten 1991*. PM-serie nr 13. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Hvitfeldt T, Andersson B och Hibell B (2004). *Skolelevers drogvanor 2003*. Rapportserie nr 77. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Jensen T (1998). *Polisens insatser för att förebygga, upptäcka och hejda narkotikamissbruk (bland barn och ungdomar)*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Kassman A (1998). *Polisen och narkotikaproblemet. Från nationella aktioner mot narkotikaprofitörer till lokala insatser för att störa missbruket*. Akademisk avhandling. Stockholm: Almquist & Wiksell International.

Lenke L (1979). *Narkotikamarknad och förmögenhetsbrott*. Stockholm: Stockholms kommunstyrelse.

Lenke L och Olsson B (1998). *Heroin seizures as an indicator of variation in market situations, drugs availability and heroin use in Europe*. Strasbourg: Council of Europe.

Nationell narkotikahandlingsplan (2002). Regeringens proposition 2001/02: 91. Stockholm: Riksdagen.

Rikskriminalpolisen och Tullverket (2002). *Effektivare arbete mot narkotika – vilka vägar leder till framgång?* Rapport 2002:15 RKP KUT. Stockholm: Rikskriminalpolisen och Tullverket.

Rikskriminalpolisen och Tullverket (2003). *Narkotikasituationen i Sverige – Årsrapport 2002*. Rapport 2003:4 RKP KUT. Stockholm: Rikskriminalpolisen och Tullverket.

SOU 1998:18 (1998). *En gräns – en myndighet?* Stockholm: Finansdepartementet, Fritzes.

Tops D och Silow M (1997). *En ny generation heroinmissbrukare i Malmö. ("Det finns inget rökheroin") –en beskrivning av unga heroinister med svensk och utländsk bakgrund*. Lund: Meddelanden från Socialhögskolan, Lunds Universitet.

UNODC (2003). *Global Illicit Drug Trends 2003*. Office On Drugs and Crime. New York: United Nations.

UNODCCP (2000). *World Drug Report 2000*. Oxford: Oxford University Press.

Tabellbilaga

Tabell 1. Haschprisutvecklingen i ursprungligen inrapporterade priser, KPI-justerade priser samt antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för hasch. 1988–2003.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Pris-intervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
1988	21	13	30-125	91	100	143	157
1989	42	33	50-100	84	85	124	126
1990	40	34	55-110	86	88	115	118
1991	35	33	45-110	84	85	103	104
1992	39	36	50-100	83	85	99	102
1993	41	35	60-175	89	90	102	103
1994	36	30	50-150	86	80	96	90
1995	39	29	60-150	88	90	96	98
1996	35	28	50-125	87	85	95	92
1997	30	21	50-150	86	80	93	86
1998	35	22	55-100	86	90	93	97
1999	32	23	60-150	95	90	102	97
2000	21	21	60-100	85	80	91	85
2001	42	39	60-100	84	80	87	83
2002	39	37	65-100	83	80	85	82
2003	42	41	65-100	84	80	84	80

Tabell 2. Haschprisutvecklingen i KPI-justerade medianpriser samt antalet svar i storstadslänen. 1988–2003.

	Skåne		Västra Götaland		Stockholm	
	Antal svar	Median	Antal svar	Median	Antal svar	Median
1988	1	157	2	154	3	157
1989	5	111	4	133	8	148
1990	4	94	4	120	9	134
1991	3	92	3	110	8	100
1992	6	74	4	102	7	120
1993	6	94	4	94	8	114
1994	5	84	4	78	5	112
1995	5	76	4	79	9	109
1996	5	65	5	81	5	109
1997	4	67	4	89	2	86
1998	4	84	2	103	4	108
1999	5	92	2	102	0	–
2000	5	75	5	107	10	85
2001	6	62	6	94	11	73
2002	5	61	6	82	9	102
2003	8	62	6	100	7	100

Tabell 3. Marijuanaprisutvecklingen i ursprungligen inrapporterade priser, KPI-justerade priser samt antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för marijuana. 1988–2003.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Pris-intervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
1988	21	2	90-100	95	95	150	150
1989	42	5	40-100	62	50	92	74
1990	40	5	50-100	77	85	103	114
1991	35	5	45-80	63	65	77	80
1992	39	6	40-80	53	45	63	54
1993	41	2	40-100	70	70	80	80
1994	36	4	40-50	46	48	51	54
1995	39	8	50-100	81	85	88	93
1996	35	8	50-100	79	80	86	87
1997	30	4	80-100	91	92	98	99
1998	35	6	75-100	96	100	104	108
1999	32	7	60-100	86	85	93	92
2000	21	10	30-120	70	68	75	73
2001	42	26	30-100	69	70	72	73
2002	39	24	30-100	65	70	66	71
2003	42	30	30-150	76	70	76	70

Tabell 4. Amfetaminprisutvecklingen i ursprungligen inrapporterade priser, KPI-justerade priser samt antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för amfetamin. 1988–2003.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Pris-intervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
1988	21	13	250-525	413	400	650	630
1989	42	33	200-1000	444	400	656	591
1990	40	31	250-800	419	400	561	535
1991	35	32	100-700	402	400	492	490
1992	39	33	160-600	366	350	438	419
1993	41	34	155-550	373	362	427	414
1994	36	22	100-550	314	300	351	336
1995	39	27	180-500	305	300	333	327
1996	35	26	100-500	294	275	319	299
1997	30	24	135-450	309	300	334	324
1998	35	23	190-375	283	300	306	325
1999	32	21	175-500	297	260	320	280
2000	21	21	100-450	266	250	284	267
2001	42	41	100-500	265	250	276	260
2002	39	37	100-500	268	250	273	255
2003	42	41	150-500	271	250	271	250

Tabell 5. Amfetaminprisutvecklingen i KPI-justerade medianpriser samt antalet svar i storstadslänen. 1988–2003.

	Skåne		Västra Götaland		Stockholm	
	Antal svar	Median	Antal svar	Median	Antal svar	Median
1988	1	393	2	375	4	512
1989	5	517	4	375	8	444
1990	4	551	4	350	8	418
1991	3	428	3	400	7	367
1992	4	404	4	400	8	314
1993	3	400	4	400	7	343
1994	5	336	3	400	4	336
1995	5	218	4	262	7	273
1996	5	244	5	250	4	272
1997	4	229	4	250	2	297
1998	4	271	2	288	4	271
1999	5	215	2	250	0	–
2000	5	213	5	250	10	160
2001	8	156	6	250	11	156
2002	5	153	6	250	9	204
2003	8	200	6	275	8	200

Tabell 6. Kokainprisutvecklingen i ursprungligen inrapporterade priser, KPI-justerade priser samt antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för kokain. 1988–2003.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Pris-intervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
1988	21	5	250-1250	820	800	1 291	1 259
1989	42	10	500-2000	1 010	900	1 493	1 331
1990	40	11	600-1500	1 114	1 200	1 491	1 606
1991	35	7	900-1500	1 143	1 000	1 399	1 224
1992	39	11	800-1150	959	1 000	1 148	1 197
1993	41	15	500-1500	983	1 000	1 124	1 144
1994	36	9	800-1200	961	1 000	1 075	1 119
1995	39	13	700-1500	973	1 000	1 062	1 091
1996	35	11	250-1500	995	1 000	1 081	1 086
1997	30	6	900-1500	1 133	1 100	1 225	1 189
1998	35	8	700-1500	1 000	950	1 082	1 028
1999	32	4	1000-1250	1 112	1 100	1 198	1 185
2000	21	10	600-1000	860	900	917	960
2001	42	22	700-1200	914	1 000	952	1 041
2002	39	23	700-1200	870	800	887	816
2003	42	26	600-1100	842	800	842	800

Tabell 7. Prisutvecklingen för brunt heroin^{a)} i ursprungligen inrapporterade priser, KPI-justerade priser samt antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för brunt heroin. 1993–2003.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Pris-intervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
1988	21	9	900-2500	1 689	1 700	2 658	2 676
1989	42	17	1000-2800	1 981	2 000	2 929	2 957
1990	40	20	1000-3000	2 010	2 000	2 690	2 677
1991	..	..	..	..	..	..	..
1992	..	..	..	..	..	..	..
1993	41	19	900-2500	1 653	1 500	1 890	1 715
1994	36	14	800-4500	2 032	1 750	2 274	1 958
1995	39	17	800-4500	1 997	2 000	2 180	2 183
1996	35	17	350-3750	1 420	1 350	1 543	1 467
1997	30	12	300-4800	1 720	1 250	1 859	1 351
1998	35	14	550-4000	1 521	1 375	1 646	1 488
1999	32	6	1000-2500	1 708	1 825	1 840	1 966
2000	21	13	300-3000	1 331	1 000	1 420	1 067
2001	42	28	800-3000	1 314	1 000	1 368	1 041
2002	39	28	600-3500	1 473	1 000	1 502	1 019
2003	42	26	600-2500	1 310	1 100	1 310	1 100

a) T o m 1990 efterfrågades "heroin" och 1993–1997 efterfrågades "rökheroin".

Tabell 8. Prisutvecklingen för vitt heroin^{a)} i ursprungligen inrapporterade priser, KPI-justerade priser samt antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för vitt heroin. 1988–2003.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Prisintervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
1993	41	22	1000-3000	2 059	2 375	2 354	2 716
1994	36	14	700-5000	2 289	2 500	2 562	2 798
1995	39	13	1200-4500	2 398	2 250	2 617	2 456
1996	35	13	500-2500	1 605	1 750	1 744	1 901
1997	30	6	800-2500	1 667	1 600	1 802	1 729
1998	35	8	500-3000	1 788	1 875	1 935	2 029
1999	32	1	1750	1 750	1 750	1 886	1 886
2000	21	6	1500-3500	2 267	2 250	2 418	2 400
2001	42	10	1100-2500	1 910	2 000	1 989	2 082
2002	39	17	1000-3500	1 953	1 600	1 991	1 631
2003	42	19	800-3000	1 974	2 000	1 974	2 000

a) T o m 1997 efterfrågades "vanligt heroin".

Tabell 9. Gatuprisutvecklingen (grampriser) för brunt heroin i Sverige (medianvärden) för heroin i Västeuropa^{a)} samt för kokain, KPI-justerade värden. Index 1988 = 100. 1988–2003.

	Heroinpriser				Kokainpriser			
	Väst-europa (\$)	Index	Sverige (kr)	Index	Väst-europa (\$)	Index	Sverige (kr)	Index
1988	280,2	100	2 676	100	187,7	100	1 259	100
1989	228,9	82	2 957	111	156,5	83	1 331	106
1990	238,6	85	2 677	100	161,2	86	1 606	128
1991	196,9	70	..	..	151,6	81	1 224	97
1992	187,9	67	..	..	151,1	81	1 197	95
1993	132,8	47	1 715	64	129,0	69	1 144	91
1994	143,4	51	1 958	73	135,8	72	1 119	89
1995	140,4	50	2 183	82	139,6	74	1 091	87
1996	134,7	48	1 467	55	120,9	64	1 086	86
1997	104,5	37	1 351	50	103,6	55	1 189	94
1998	104,0	37	1 488	56	101,4	54	1 028	82
1999	93,6	33	1 966	73	96,3	51	1 185	94
2000	66,5	24	1 067	40	74,4	40	960	76
2001	60,7	22	1 041	39	76,2	41	1 041	83
2002	.	.	1 019	38	.	.	816	65
2003	.	.	1 100	41	.	.	800	64

a) Populationsvägda medelvärden från Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Island, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Portugal, Schweiz, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tyskland och Österrike.

Tabell 10. Cannabisbeslag av tull och polis i kilo samt mängderna i rullande tre-årsmedelvärden, antalet cannabisbeslag, haschmedianpriser samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 1988–2003.

	Kilo	Mängd, 3-årsmedel	Antal	Median- priser	Kilo, index	Antal, index	Priser, index
1988	423	297	4 406	157	100	100	100
1989	470	498	4 896	126	102	111	80
1990	601	570	5 321	118	116	121	75
1991	639	539	5 328	104	110	121	66
1992	376	526	4 964	102	107	113	65
1993	563	466	3 948	103	95	90	65
1994	457	516	3 838	90	105	87	57
1995	527	424	3 852	98	86	87	62
1996	287	492	3 557	92	100	81	59
1997	660	481	4 545	86	98	103	55
1998	496	783	5 061	97	160	115	62
1999	1 191	976	5 989	97	199	136	62
2000	1 241	1 057	6 050	85	216	137	54
2001	739	932	6 935	83	190	157	53
2002	817	845	7 397	82	172	168	52
2003	980	899	8 247	80	183	187	51

Tabell 11. Amfetaminbeslag av tull och polis i kilo samt mängderna i rullande tre-årsmedelvärden, antalet amfetaminbeslag, amfetaminmedianpriser samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 1988–2003.

	Kilo	Mängd, 3-årsmedel	Antal	Median- priser	Kilo, index	Antal, index	Priser, index
1988	98	120	1 965	630	100	100	100
1989	104	103	2 572	591	86	131	94
1990	108	105	2 889	535	88	147	85
1991	104	111	2 851	490	93	145	78
1992	121	122	3 538	419	102	180	67
1993	142	158	4 288	414	132	218	66
1994	210	210	4 359	336	176	222	53
1995	279	205	4 386	327	172	223	52
1996	127	197	4 199	299	165	214	47
1997	186	149	4 639	324	125	236	52
1998	135	148	4 859	325	124	247	52
1999	124	122	5 073	280	102	258	45
2000	108	157	4 978	267	131	253	42
2001	240	233	5 837	260	194	297	41
2002	350	315	6 922	255	263	352	40
2003	354	352	6 972	250	294	355	40

Tabell 12. Kokainbeslag av tull och polis i kilo samt mängderna i rullande treårs-medelvärden, antalet kokainbeslag, kokainmedianpriser samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 1988–2003.

	Kilo	Mängd, 3-årsmedel	Antal	Median- priser	Kilo, index	Antal, index	Priser, index
1988	6	4	78	1 259	100	100	100
1989	5	7	101	1 331	160	129	106
1990	9	80	80	1 606	1 921	103	128
1991	226	99	84	1 224	2 373	108	97
1992	61	100	128	1 197	2 412	164	95
1993	14	34	117	1 144	830	150	91
1994	29	15	114	1 119	371	146	89
1995	4	17	64	1 091	405	82	87
1996	18	19	107	1 086	446	137	86
1997	34	23	116	1 189	565	149	94
1998	19	157	172	1 028	3 793	221	82
1999	420	163	346	1 185	3 922	444	94
2000	50	170	405	960	4 086	519	76
2001	39	43	328	1 041	1 044	421	83
2002	41	41	440	816	979	564	65
2003	42	42	545	800	1000	699	64

Tabell 13. Heroinbeslag av tull och polis i kilo samt mängderna i rullande treårs-medelvärden, antalet heroinbeslag, heroinmedianpriser samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 1988–2003.

	Kilo	Mängd, 3-årsmedel	Antal	Median- priser	Kilo, index	Antal, index	Priser, index
1988	9	8	294	2 676	100	100	100
1989	9	10	319	2 957	131	109	111
1990	12	10	445	2 677	138	151	100
1991	11	16	608	..	207	207	..
1992	25	19	645	..	251	219	..
1993	22	22	723	1 715	295	246	64
1994	21	25	663	1 958	323	226	73
1995	31	26	805	2 183	342	274	82
1996	26	23	780	1 467	300	265	55
1997	12	36	833	1 351	476	283	50
1998	71	49	1 285	1 488	641	437	56
1999	64	55	1 244	1 966	722	423	73
2000	30	42	1 264	1 067	552	430	40
2001	32	40	1 271	1 041	530	432	39
2002	59	35	1 052	1 019	456	358	38
2003	13	36	1 057	1 100	473	360	41

Tabell 14. Andelen mönstrande och elever i årskurs 9 som erbjudits narkotika, prövat narkotika samt använt narkotika senaste 30 dagarna. 1988–2003.

	Mönstrande			Årskurs 9		
	Använt ngn gång	Använt sen 30 dag	Erbjudits	Använt ngn gång	Använt sen 30 dag ^{a)}	Erbjudits
1988	5,8	0,7	20,5	3	1	15
1989	.	.	.	3	0	16
1990	.	.	.	4	1	17
1991	.	.	.	4	1	18
1992	5,8	0,8	20,8	4	1	18
1993	7,3	1,1	23,3	4	1	21
1994	8,9	1,5	29,4	4	1	20
1995	12,0	1,9	34,2	6	1	29
1996	14,3	2,5	37,5	8	2	31
1997	15,0	2,6	41,3	8	2	34
1998	16,4	2,7	44,1	8	3	35
1999	16,9	3,1	44,9	8	2	34
2000	17,1	3,2	46,2	9	3	36
2001	17,7	3,2	47,4	9	3	34
2002	17,9	3,1	47,7	8	3	33
2003	16,2	2,5	43,6	7	2	30

a) Endast cannabis t o m 1997.

